

1925 чылдың август
31-де үнүп эгелээн

ШЫН

№ 82
(18202)

2012 чылдың
июль 19,
четверг

Садар өртээ
5 рубль.

Ниитилел-политиктиг солун

e-mail:shyntuva@mail.ru; shyntuva@yandex.ru

Байыр чедиришкиннери

Бо чылдың июль 18-те Тываның Баштыңы Шолбан Кара-оол 46 харлаан. Төрүттүнген хүнү-биле аңаа байыр чедиришкиннери чурттуң аңгы-аңгы булуңнарындан хөйү-биле келген.

Дмитрий МЕДВЕДЕВ: «Тываның Баштыңы— бедик мергежилдиг удуртукчу»

Россияның Чазааның Даргазы Дмитрий Медведевтиң байыр чедирген телеграммасында мындыг сөстөр кирген: «Хүндүлүг Шолбан Валерьевич! Төрүттүнген хүнүңер-биле мээң чедирген байырымны хүлээп ап көрүңер! Тыва Республиканың Баштыңы албан-дужаалга ажылдап келген чылдарыңарда Силер бедик мергежилдиг болгаш негелделиг удуртукчу кылдыр бодуңарны көргүстүңер. Билдиг болгаш ажык-чарлыг чорууңар дээш чаңгыс чер-чурттуңарыңар Силерни хүндүлээр.

Регионну сайзырадыр, ооң социал-экономика күүчү-шыдалын быжыглаар, кижилерниң амыдырал-чуртталгазының деңгелин бедидер дээш хөй-ле чүүлдерни кылып турар силер. Силерге кадыкшылды, чедишкиннерни болгаш бүгү-ле эки чүүлдерни күзедим!

Д. Медведев.

Күрүне эрге-чагыргазының федералдыг органнарының удуртукчуларындан болгаш Россияның регионнарының губернаторларындан хөй сангы байыр чедиришкиннери база келген.

РФ-тиң Федералдыг Хуралының Федерация Чөвүлелиниң Даргазы Валентина Матвиенко:

«Хүндүлүг Шолбан Валерьевич! Төрүттүнген хүнүңер-биле чүректин ханызындан бедирген байырымны хүлээп ап көрүңер. Силерниң эртем-билиңер, бедик мергижинер, удуртукчу салым-чаяаныңар, чугула дитпирлерни хүлээп ап шыдаар чорууңар, дуг дуржулганыңар, айтырыгларыңарны ажил-ерекчи күрүне туружу-биле көөрүңер моон оңгаар-даа Ада-чурттуң эрге-ажыктарыңа араан болуруңар угланыр дээрзинге үзүрээр мен.

Силерге кадыкшылды, чаагай сеткилди, эки чүүлдерни, салган сорулгаларыңарны чедишкинниң күүсеттинерин күзедим!»

РФ-тиң Президентизиниң Администрациясының удуртукчуу Сергей Иванов:

«Хүндүлүг Шолбан Валерьевич! Төрүттүнген хүнүңер-биле чүректин ханызындан байыр чедирдим! Экономиканы болгаш социал адырны чогулгалыг хөгжүдериниң, чоннуң амыдырал-чуртталгазының деңгелин бедидериниң, политиктиг турум чорукту, националдар аразының чөпшээржилгезин, хоойлуну болгаш корум-чурумну республикага быжыглаарының соңгаарлады болбас айтырыгларыңарны шийтпирлээр талазы-биле Силерниң Тыва Республиканың Баштыңы—Чазааның Даргазы албан-дужаалга чедишкиннерни күзедим.

Быжыг кадыкшылды, аас-кежикти, тайбыңны, чаагай чүүлдерни, чедишкиннерни болгаш омак сагыш-сеткилди Силерге болгаш Силерниң чоок кижилеринерге күзедим!»

Шолбан Кара-оолга бир дугаар байыр чедиргеннерниң бирээзи сураглыг артист, Россияның Театр ажилдакчыларының эвилелиниң даргазы Александр Калягин:

«Хүндүлүг Шолбан Валерьевич! Төрүттүнген хүнүңер-биле сеткилим ханызындан Силерге байыр чедирип тур мен. Силерниң бүгү күзелдеринер болгаш бодаалдарыңар Силерниң төрөөн республикаңарны чечектелишкенинче болгаш сайзыралынче, кижилерниң чаагай чоруунче угланган. Бодунуң чонунга ажыктыг болур дээн чүткүл езулуг хүндүткелди болдуруп турар. Хөй чылдарда үре-түннелдиг ажилдаарын Силерге

күзедим. Тыва Республиканың театр культуразының айтырыгларының талазы-биле чогаадыкчы чугаалажышкынны кажан-даа уламчылаар бис дээрзинге бүзүрээр мен. Кадык, аас-кежиктиг, чогулгалыг болуңар. Силерге болгаш Силерниң чоок кижилеринерге эң эки чүүлдерни күзедим. Силерниң Александр Калягин»—деп, телеграммада ол бижээн.

Теле-башкарыкчы, Федерация Чөвүлелиниң сенатору Алексей Пимановтуң байыр чедиришкинниң «Коммерсант. ру» дамчыткан:

«Хүндүлүг Шолбан Валерьевич! Элээн каш чыл бурунгаар танышпас турган бис, ам бодаарымга, бот-боттарывысты хөй чылдарда билчир-даа ышкаш апарган бис! Силер кижилер-биле найыралдажып билдир-дир силер, ол дээрге эң онзагай шынар-дыр!

Чөөн чүк улустарының топтуг болгаш мерген угаанныг чоруу Силерден кажан-даа чарылбазын төрүттүнген хүнүңерде күзедим. Ындыг чорук бистиң амгы дойлу тулар үвисте аажок чугула! Бо хүнде Силер дээш, чараш-чаагай Тыва дээш бир дашка араганы улуг күзелдиг-биле көдүрер мен!»

Байыр чедирген телеграммалар РФ-тиң Президентизиниң Администрациясының удуртукчуу бирги ораакчызы В.Володинден, РФ-тиң Чазааның Даргазының бирги ораакчызы И.Шуваловтан, Россияның Дээди судунуң даргазы В.Лебедевтен, Суг курлавырларының Федералдыг агентилелиниң удуртукчуу М.Селиверстовтан, РФ-тиң Саналга палатазының даргазы С.Степашинден, Россияның Төп соңгулда комиссиясының даргазы В.Чуровтан болгаш өске-даа удуртукчулардан келген.

«Комсомольская правда» медиахолдинги коллективи Тываның Баштыңы Шолбан Кара-оолга байыр чедирген.

Ооң адынче чоруткан байыр чедиришкинниң мындыг сөстөр бар: «Хүндүлүг Шолбан Валерьевич! Ажык-чарлыг болгаш билгир-мергежилдиг, берге байдалдарда дарый шийтпир хүлээп ап шыдаар, нарын айтырыгларыңарны сайгарып билер чорууңар, ооң-биле кады шыңчы, бодуңарга болгаш ажилдакчыларыңарга негелделиг болганыңар дээш Силерни чаңгыс чер-чурттуңарыңар болгаш кожа регионнарыңар чурттакчылары хүндүлээр.

Силерниң ажилыңарга, хууда амыдыралыңарга чедишкиннерни, кадыкшылды «Комсомольская правда» медиахолдинги коллективи күзеп тур».

«Регионнар клуу» КХН-ниң чингине директору С.И. Старовойтов бодунуң байыр чедиришкинниң чоруткан. «Төрүттүнген хүнүңер-биле байыр чедиришкинниң хүлээп ап көрүңер! Силерниң ачыңарда Тыва Республика сайзырап, чечектелип, чаа-чаа төлөвилелдер чедишкениң күүсеттинип, федералдыг ужур-дузалыг чаа программалар шийгээттинип турар. Ол дээрге Силерниң болгаш Силерниң командаңарыңар көскү ажылы! Силерге планнар күүселдизинге улуг чедишкиннерни, өг-бүлениң чаагай чоруун, быжыг кадыкшылды күзедивис!»—деп ол бижээн.

Күрүне Чөвүлелинге

ПРЕЗИДЕНТИНИН ЭГЕЛЭЭШКИНИН ТЫВАНЫН БАШТЫҢЫ ДЕТКЭЭН

Девискээр органнары-биле ажилдап тура, губернаторларның бүрүн эргелерин калбартырының дугайында РФ-тиң Президентизиниң эгелээшкинин Тываның Баштыңы Шолбан Кара-оол деткээн.

Бо чылдың июль 17-де Москвага болган Күрүне чөвүлелиниң хуралыга Россияның Президентизи Владимир Путинниң үндүрген саналдарын болгаш берген даалгаларын Тываның Баштыңы Шолбан Кара-оол демдеглээн. Хурал үезинде экономиктиг турум хөгжүлдени чедип алыр болгаш Россияның хамаатыларының амыдырал деңгелин бедидерин хандырап талазы-биле регионнарың мурнунда тургустунган сорулгаларны чугаалашкан. Регионнар биле федералдыг ведомстволарның девискээр органнарының аразында кады ажилдажылганы сайзыраңгайжыдарының эргежок чугулазының дугайында РФ-тиң

Президентизиниң туружун Шолбан Кара-оол деткээн.

«Регионнуң сайзыралыңа хамааржыр чугула айтырыгларыңарны шийтпирлээринге федералдыг ведомстволарыңарның төлээлериниң киржилгези онза чугула. Федералдыг болгаш регион эрге-чагыргаларының төлээлериниң дээштиг кады хөдөлишкенин күрүнениң стратегтиг сорулгаларыңарны боттандыраңарга дорт хамааржыр. Регионнуң айтырыгларыңа, регион эрге-чагыргаларының чугула үеде күженишкенин хамаарыштыр федералдыг структураларыңар девискээр органнарының ажилдакчылары кыдыындан хайгааракчылар болуп олурар чоруу чажыт

эвес. Өске регионнарда мээң коллегаларым база ындыг чүүлдү көрүп турарлар. Губернаторларның бүрүн эргелерин калбартырының дугайында Президентиниң шийтпир эрге-чагыргаларының бүгү деңгелдериниң регионнуң социал-экономика сайзыралынче, а ол ышкаш хамаатыларыңар хойлу езуугаар эргелерин болгаш эрге-ажыктарын хандыраңар угланган кады ажилдажылганың чогулгалыг оруктарын тып алыр арганы бээр дээрзинге бүзүрээр мен»—деп, Шолбан Кара-оол чугаалаан.

(Уланчызы 2-ги арында).

«ШЫН» солуннун редакциязынга чагаа

ДЕТКИМЧЕ ДЭЭШ ЧЕТТИРДИВИС

Бай-Тайга кожууннун девискээринге болган өрттү 2012 чылдың июнь 6-да өжүрүп, бодунуң албан-хүлээлгезин күүседип тургаш амы-тыныңдан чарылган Радион Юрьевич Хуурактың төрөлдеринден бистиң редакцияга чагаа келген.

Бо чылдың июнь 11-де эргим оглуус, кады төрээнивис, өг-бүлениң ээзи, назы четпээн үш уругунуң адазы Радион Хууракты орнукшудуп, ооң-биле мөңгө чарылган бис. Ооң-биле кады ооң чеди десант-парашютист өөрү амы-тынын бергеннер.

Качыгдалдың аар-берге хем-чээлин илередир сөстөр биске кайын тыптыр. Ынчалза-даа ол аар-берге хүннерде чааскаан артпаан бис. Дыка хөй кижилерниң-таныыр-даа, танывас-даа улустуң улуг деткимчези аар ол хүннерни ажып эртер күштү биске берген. Бистиң кайгамчык оглуустуң амы-тыныңдан чарылганы чүгө республиканың эвес, бүдүн чуртту дүвүретен.

Моральдыг деткимче дээш Тываның Чазааның Даргазы Шолбан Валерьевич Кара-оолга, республиканың Чазаанга четтирдивис. Бистиң республиканың Баштынын дамчыштыр качыгдалдың сөстөрүн Дмитрий Анатольевич Медведев чоруткан дээрзин билир бис. Деткип турарын дыңнаткан сөстөрлүг телеграммалар феде-

ралдыг албан черлериниң дыка хөй удуртукчуларын, а ол ышкаш Сергей Күжүгетович Шойгудан келген. Өске регионнар бистиң ажыг-шүжүүвүстү эки билип, сан-хөө дузазын чедиргеннер.

Аар чидиргенин ажып эртер арганы биске берген кижилерниң адресинге четтиргенин илереткен сөстөрүн хөйну-биле чугаалаксап тур бис. Ол айыыл-халап үезинде бистиң ажыг-шүжүүвүстү үлешкен бүгү кижилерге мөгейдивис.

Шолбан Валерьевич Кара-оолга хамаарыштыр онза сөстөрүн чугаалаар деп бодап тур бис. Ол айыыл-халапты ханызы-биле медресе билип, сеткилиниң ханызындан сагыш човады. Өртке амы-тынын алысканнарның мөчүзүн тыпкан хүнде-ле Шолбан Валерьевич бистиң оолдарывысты

Маадырлар деп хөйге чарлады. Чазак Даргазы мынчага чедир бистиң оолдарывыстың маадырлыг чоруун каяа-даа чугаалап чоруур. Мөчөөн кижилерниң өг-бүлелерин деткир дээш чугула хемчеглерни алган болгаш ап турар.

Радион Хуурак эки кижиле, кай-

Радион Хуурактың өг-бүлениң кежигүннери: өөнү Анжела Хирлиг-ооловна Хуурак, ачазы Юрий Кыргы Хуурак, авазы Майя Чакчыновна Манчы, кады төрээ Росина Юрьевна Ынаалай, Руслан Юрьевич Хуурак.

Радион Юрьевич Хуурак 1977 чылдың март 28-те Кызыл районунда төрүттүнгөн. 1998 чылда Кызылга парашют-десант авиация салбырынга ажылдап эгелзэн, 2009 чылда Красноярск крайында авиация салбырынга, ооң иштинде ТР-ниң «Арга-арыгның ага-тайгааралы» автономнуг албан черинге ажылдап турган.

Берге үеде ол чаңгыс эвес удаа Красноярск крайже, республикаже, Киров облазынче чедип турган, улуг-даа, бир өрттөрүн өжүрер талазы-биле бедик мергежилдиин ол черлеринге көргүзүп чораан.

ПРЕЗИДЕНТИНИҢ ЭГЕЛЭЭШКИНИН ТЫВАНЫҢ БАШТЫҢЫ ДЕТКЭЭН

(Уланчызы. Эгези 1-ги арында).

Күрүне Чөвүлелиниң хуралының үезинде Владимир Путин мынча дээн: «Ол дарганың кайы эрге-чагыргага хамааржыры чурттагычларның хөй кезинге ылгал чок. Олар регионда эң кол кижиле губернатор деп санаарлар, ынчангаш оон улуг негелдени салыр, ооң иштинде девискээр органның хамаарыштыр негелдени база аңаа тургузар. Оларның-биле кады ажылдажылга үезинде регионнар удуртукчулары моон-даа хөй бүрүн эргелерлиг болза эки деп санаар мен. Девискээр органның боттарының хүлээлгезин күүседип шыдавайн турар удуртукчуларынга харыскалгана оона-рының дугайында санал кирир арганы регионнарга бээр ажык-тыг деп бодаар мен. Маңаа тала тыртар азы чөптүг эвес, шын эвес үнелел бээр чүүлдер турбас ужурул».

Бо талазы-биле чогуур Чарлыктың төлөвилелин ажылдап кылгаш, ат салдыраары РФ-тиң Чазаанга дааскан. Боттарының

регионнарынга социал болгаш экономиктиг айтырыгларны шиитпирлээринче угланган сорулгаларны Федерацияның субъектилериниң мурнунга Россияның Президентизи салган.

Россияның Президентизиниң бо чылдың май айда албан-дужаалче албан-езузу-биле киргениниң соонда ат салган чарлыктарын күүседир талазы-биле чогуур хемчеглерниң алдынып турарын Тываның Баштыңы Шолбан Кара-оол демдеглээн, оларның 11-и соңгүлда мурнунда парлаткан чүүлдеринге кирген. Оларның аразында демография политиказын сайзырадыры, националдар аразының найыралчы чоруун хандыраары, күрүне эргелеп-башкарылганының системазын сайзыраңгайжыда-рының кол-кол угланышкынары, хамаатыларны чедингир болгаш чаагай чуртталга шөлү-биле хандыраар талазы-биле хемчеглер болгаш чуртталга-коммунал ачы-дузазының шынарын бедидери, үр хуусаалыг экономиктиг политика болгаш өске-даа.

Сөөлгү чылдарда экономиктиг

өзүлдениң болгаш чоннун чаагай чоруунуң деңгелин бедидериниң нормативтиг болгаш организастыг баазасы тургустунган деп, Тываның Баштыңы демдеглээн. 2020 чылга чедир Тыва Республиканың социал-экономиктиг хөгжүлдениң стратегиязын бо чылдың эгезинде хүлээп алган. Ооң кол сорулгазы—Тываның чурттагыч чонунуң амыдыралының деңгелин Сибириниң федералдыг округунуң мурнакчыларының деңгелинге экономиканы болгаш социал адырны чаартып, өзүлдениң базымнарын тургузуу, республиканың көдээ кожууннарында экономиканың чаңчылчаан хевирлерин сайзырадып тургаш чедип алыры»—деп, Шолбан Кара-оол демдеглээн.

Амгы үеде акшаландырышкынын ниити хемчээли 977,3 млн. рубль 47 республиканың тускай сорулгалыг программаның ажылдап турар, олардан социал адырда—36 программа, бүдүрүлгө бло-гунда—11 программа кирип турар.

«Чоннун социал сагыш-сеткилинге аар уржукту таварыштырып

турар эң берге экономиктиг айтырыг болза, ажыл чок чорук. Ажыл чоктарның ниити саны кризистиг чылда дыка дүрген өскөн турган, амгы үеде ол дыка оожум кызырлып турар»—деп, Шолбан Кара-оол айткан.

Республиканың социал айтырыгларын шиитпирлээр дүргедиринге инфраструктура айтырыын, хамыктың мурнунда транспортту шиитпирлээр чугула деп республиканың Баштыңы санап турар.

«Эң улуг инвестиция төлөвилели болур, хөй-хөй ажылдаар олуттар тургузар (баш удур санаашкын-биле 20 муң ажылдаар олуттар тыптыр) Кызыл—Курагино аразының демир-орук тудуун минерал-чиг эт баазасы-биле кады шиңгээтпишаан, кылып доозарынга чедир ажыл чок чоруктарга удур демиселге хуу эгелээшкinnerни, ортумак болгаш биче бизнести сайзырадырын чугулап турар бис»—деп Шолбан Кара-оол чугаалаан.

gov.tuva.ru

ӨӨРЕДИЛГЕ ШУУЛГАН

Аныяктарның «Тайга-арыг» сайзыралдың девискээринге деп өөредилге шууу Тывада ажыттыңан.

Ооң байырлыг ажыдыыш июль 16-да, Тываның эң булуңнарының бирээзинге генге болган, ооң уламында «Дүрген-2012» деп адаан.

Ол шуулган Таңды кож девискээринге Тываның ко-нарындан болгаш хоорайлар келген аныяктарны, Россия Казакстанның болгаш Моң-гөөдэ өөредилге черлер өөренип турар тыва студенти—шупту 400 ажыг аныяк, кы-чыгган.

Ону организастаан Тыва Аныяктар болгаш спорт хер-риниң талазы-биле яамызы а-тарны сайгарлыкчы ажыл-х-терже хаара тударынын та-биле чылда кылган ажылыны-нелин үндүргени ол. Ол шуул-95 төлөвилелди шилип алган.

ХААК СПОРТУ САЙЗЫРАДЫ

2013-2020 чылдарда публикага хаак спортун сайзырадырының концеп-тын Тываның Чазаа б-лаан.

Ажылдап кылдыңган ре-цепцияның ужу-дузазын ре-спубликаның аныяктар болгаш с-херектериниң талазы-биле сай-Уран-кыс Ондар мынчаар та-бырлаан:

—Хаак спорту эң сура-болгаш массалыг хевир бо-Ындыг турбуже амгы үе-инфраструктуразының кош-тренер башкыларның чедиш-материал-техниктиг бааза-деңгелиниң кудузу, маргыл-ларны эрттиреринге болгаш чо-кышкы үеде дыштанылга-организаастаарының системазы-чогу спорттуң ол хевирин моон-непередир арганы бербейн ту-Дыка хөй школаларда к-культура кичээлдеринге де-херексел чогуңдан хаак кичээ-эрттирбейн турар.

Спорттуң хаак хевирин с-зырадыр «өзүлдениң базы-кылдыр Кызылдың, Таңдын-Каа-Хемнин, Би-Хемнин, Тожу-Чаа-Хөлдүн, Чеди-Хөлдүн, зиннин, Улуг-Хемнин, Чөөн-Х-чиктин болгаш Кызыл хоорай-элээдилерниң спорт школала-шилип алган.

ТР-ниң албан-езуу-сайтызында

КОЖУУН НААДЫМНАРЫ

Кожуун төптериниң кудумчуларынга көдээ ажил-агыйның, бүдүрүлгелериниң, организациялар болгаш албан черлериниң мурнакчыларының байырлыг чыскаалдары, малчыннарның аът чарыштары, кожууннарның шыырак дээн мөгелериниң хүрежи болгулаан. Тес-Хемге болган даш көдүреринге, тыва ча адарынга спортчу маргылдаалар болганы солун.

Оларга ниитизи-биле 40 хире малчыннар идепкейлиг кириш-кеннер. Эрзин кожуунуң чагыр-газының даргазы Роман Шинин байырлал хемчеглериниң түңнел-дерин үндүрүп тура, мөөрейлерниң киржикчилериниң идепкейлиг чоруун онзалал демдеглээн:

—Кожуун Наадымы хөй чонну чыгган. Малчыннар чыгып, эш-өөрүңге ужуражып, дыштанып, ажил-ижиниң түңнелин көөр аргалыг болганнар. Байырлыг хемчеглерге чоокта чаа Читага болган 9-ку Сибирь-Ыраккы чөөн чүк делгелгезинге шаңнал-мак-талдыг киришкеш келген хойлар-ның көрүлдөзи база хамыктың

кичээңгейин хаара туткан. Хой-ларны бо чылын аймак ажил-агыйы эрге-байдалга төлөптиг болган «Бай-Хөл» муниципалдыг унитар-лыг бүдүрүлгө эккеп көргүскен. Наадым — кыжын-чайын, дыш-таныр хүн, байырлал дивейн чымыштыг иште ажылдап чоруур малчыннарга хүндүткелдин дем-дээ болганда, бис ону сагышка артып каар кылдыр азы бедик дең-нелге эрттирер дээш кыскаан бис.

Эрзинге болган Наадымның тиилекчилери — «Бай-Хөл» муни-ципалдыг унитарлыг бүдүрүлгениң малчыны Айыр-Санаа Дамдын, Тес-Хемге — О-Шынаадан муң малдыг малчын Хеймер-оол Бал-

чыр болган. Тиилекчилер акша-шаң-налдарын алганнар. А кол шаңнал — өгнү оларга республика чергелиг Наадым байырлалында тыпсыр.

Ам кел чыдар кыштаглаашкын

дугайында боданыр үе келген. Август 1-ден тура, кожуунга мал чеми белеткээриниң айы эгелээр.

ТР-ниң албан-езуунуң сайтызындан.

ӨГ-БҮЛӨЛӨР ДЕТКИМЧЕНИ АЛГАН

Эрткен чылдың төнчүзүндө Тывага болган чер шимчээшкининден когараан Каа-Хем кожуундан 13 өг-бүлө чурттаар оран-сава тудуп (садып) алырынга деткимче болур күрүнөдөн сертификаттарны алган.

Россияның Онза байдалдар яамызының эксперттеринден база республика специалисттеринден тургустунган тускай комиссия ол өг-бүлөлөргө бажыңнарынга «оон ыңай аңаа чурттаар арга чок» деп түңнелди үндүргөн. Каа-Хем кожуунун баштыгы А. Шелехов, ол 13 өг-бүлөнүн 11-и баштай чаа бажыңнары тудуп алыр күзелди илередип турган болза, ам оларның хөй кези планын өскерттип, белен бажыңнары садып алыр деп шийтпирге келген деп дыңнаткан. Бо хонуктарда 5 өг-бүлө Серыг-Септе чаа бажыңнары тудуун эгелзэн. Каа-Хем кожуун чагыргазы, өг-бүлөлөргө бажыңнары база тудуг организацияларының аразында чардыңган керээзугаар ол ажилдарда тус черниң хууда сайгарлыкчылары хаара туттунган. А кажан тудуг ажилдары доосту бээрге, сертификат алганнар акша-хөреңгизин тудуг организациязынче шилчидип бээр.

Дөрт ажи-төлдүг, 40 харлыг Рада Сандан Сарыг-Сеп суурда Мир кудумчузунун 2-ги бажыңында 12 аал чурттаар эргижирзэн оран-

савага чурттап турган. Болган күштүг чер шимчээшкини эрги, озалондактыг бажыңга чурттаар арга чок байдалды тургускан. Ынчангаш бо бажыңдан Рада Санданның база Виктор Черниченконун өг-бүлөлери чуртталга сертификаттарын алган. А арткан өг-бүлөлөргө чурттаар черлер-биле хандырган. 49 харлыг Олег Швецов эрги бажыңының чанында чаа тудугну эгелей берген. А 44 харлыг Вадим Олет ийиги рыноктан чурттаар черни садып алырын шийтпирлээн.

Тудуг бригаданың бригадир Григорий Леонтьев — 1971 чылдан бээр тудуг кылып келген хоочун тудугжу. «Тудугну дүрген болгаш шынарлыг тудары кол сорулгавыс ол. Кижилерге чүге дузалажып болбазыл? Дузалажыр-даа бис! Шак мындыг бажыңны дүрген тудуп үндүрери биске чайлыг черек, күске чедир ам-даа үш бажыңны тудуптар бис» — деп, ол чугаалаан.

Кожуун чагыргазының баштыгы Александр Шелехов Россияның Чазаның Тывага саң-хөө дузанын чедирип турарын онзалап демдеглээн. «Комиссия эң-не бер-

ге байдалдарда келген кижилерге бирги ээлчегде дузалаары-биле шилчигени чоруткан. Когарааннарың аразында кажар аргалар-биле ажи-кончаа алыксаан кижилерниң илереп турары хомуданчыг. Ындыглар-биле шыңгы чугааны чорудар апаар. А чамдык кижилерниң чогуур документилери: кири бижидилгези чок, азы болза ону чер шимчээшкини болганының эртенінде хүн кылдырып алган база болгулаар-дыр. Ынчангаш кожуунга чер шимчээшкини болган мурнунда чурттап турган база кири бижиткен хамаатылар материалдыг дузаламчыны база чуртталга сертификаттарын алыр эргелиг дээрзин база катап айтып калзымза артык эвес боор» — деп, онзалап демдегледи.

2011 чылдың декабрь 27-де Тывага болган күштүг чер шимчээшкининиң соонда Каа-Хем кожуундан 1540 чурттаачы материалдыг дузаны алган. Ол дээрге өг-бүлөнүн кижигүн бүрүзүгө 9 муң рубль, бештен хөй кижигүнүг өг-бүлөлөргө 50 муң рубльдин дузаламчы акшалары-дыр. 13 өг-бүлө чурттаар оран-сава тудуп (садып) алырынга сертификаттарны алган.

Декабрьда болган чер шимчээшкининиң соонда Кызыл хоорайдан когараан 41 өг-бүлөгө сер-

тификаттарны берген. Тываның Тудуг яамызы өг-бүлөлөргө ээлер-биле дугуржулганы чарган соонда, Новосибирск хоорайдан тудуг организациязы ажилдарны эгелзэн.

Бо чылдың февраль 26-да болган чер шимчээшкининден когарааннарың даңзын тургузары адалган. РФ-тиң Чазаның Даргазы Д. Медведевтин 2012 чылдың июнь 4-те хүлээп алган шийтпир-биле ол чер шимчээшкининиң ур-жуундан үрелип, сандан үнген чурттаар черлиг 120 өг-бүлөгө чурттаар оран-сава тудуп, садып алырынга сертификаттарны берген. Оон аңгыда республикага 456, 5 млн. рубльди аңгылаан. Оон 136 млн. 050 муң рубльди хамаатыларга чаңгыс угда бээр материалдыг дузаламчы кылдыр көрдүнгөн. А 320 млн. 450 муң рубль түнүн бирги хергелелдин эт-севин чидиргени-биле холбаштыр саң-хөө дузанын бээр.

Тываның Баштыгы Шолбан Кара-оол Россияның Чазаның курлавыр фондузундан Тывага шилчигени келген акша-хөреңгиниң шын чарыгдалын чогуур сорулгаларга чарыгдарын ханды-рар талазы-биле даалганы чогуур черлерге берген.

ТР-ниң албан-езуунун сайтызындан.

ИНТЕРНЕТ ТАВАРЫШТЫР

Инвалид уругларның дистанционнуг тускай өөредилгезинче Тывага 59,8 млн. рубльди аңгылаан. Оон иштинде 49,3 млн. рубльди федералдыг, а 10,5 млн. рубльди республика бюджетинден тускайлаан.

Ук акша-хөреңгини тускай дериг-херекселдер садарынче, ажилчын олуттарны болгаш Төптерни Интернет четкизинче кожарынче, интернет-трафик төлөвиринче, башкыларны болгаш ада-иелерни өөредиринче, кадының байдалының талазы-биле арга-шынээ кызыгаарлыг уругларны өөредир төптерниң ажилдакчыларының шалың акшазынче угландырган.

Бистиң республикага инвалид уругларның дистанционнуг өөредилгезиниң системазын тургузары-биле Кызылдың №4 школа-зынга муниципалдыг төптү ажиткан. Амгы үеде ында 15 уруг тускай өөренип турар.

ТР-ниң Өөредилге болгаш эртем яамызының дыңнатканы-биле алырга, 2012 чылдың июнь 1-ниң байдалы-биле чаа технологияларның дузасы-биле республикада эге болгаш ортумак ниити өөредилгени Интернет таварыштыр 156 уруг ап турар.

Бистиң корр.

Семинар соонда делгелге

АРГА-ДУРЖУЛGAZYH УЛАМ БАЙЫТКАН

ТР-ниң Көдээ ажил-агий яамызынга, Мөңгүн-Тайга кожуунун «Мөген-Бүрен» унитарлыг бүдүрүлгезинге июль 7-13 хүннеринде болуп эрткен делегей чергелиг семинарның түңнелдери-биле таныштырылга болган.

Моолдун Чингис-Хаан академиязының башкызы Ц. Уртнасан сүттен чемир-чи кылырының уран аргаларын көргүскөн.

Аңаа Кызыл-Хая суму чагы-ыкчызы Андриян Салчакович Дөмбүл, «Мөген-Бүрен» КУБ-тун дуртукчузу Өшкү-Саар Арак-аевна Ооржак, Моолдан чалат-ырып келген ус-шевер башкылар олгаш ук семинарның киржикчир-и киришкен. Олар семинарга оттарының чеди хонук дургунда кылып өөренип алган ак үттен болбаазыраткан аш-чемин, ийдистен кылган кылыгларын Көдээ ажил-агий яамызының жылдакчыларынга, чыылган онга сонуургатканнар.

Делгелгеде салдыг аш-емниң амданыын, тывызыксыг, ускай чажыт аргалар-биле бол-аазыратканын амзаан киж-аагайзынып, кидистен кылган

амыдыралга ажи-агаар херексел-дерни, бичи чаштарга болук-тарны, угулзалай шеверлээн хе-вистерни, ойнаарактарны чыыл-ганнар улам-на сонуургап онза-зынып турган.

Моолдун Чингис-Хаан акаде-миязының академиги Д. Уртнасан аш-чемниң шынарында хоолулуг бүдүмелдерни, сүттен дөрт аңы кезекке оларны болбаазырадып бүдүрүп турарын, база ол ышкаш хойтпактың сарыг-суундан чеже-даа эзиртир суксуннары кылып турза, оларның эм шынарлыын, ылаңгы херээжен улустун хоо-чураан аарыгларынга дузалаарын таныштырып, тайылбырлаан.

Аш-чемниң каш янзы чүзүнүн, оларның каасталгаларының тывы-зыксыын чугаалап-даа киж-и хан-

Чогаадыкчы уран холдарның шеверин көрүңер даан!

мас. Өл ааржыны быжырып хоор-ганы, ол-ла сүт аймаандан конфет-чигирге хамаарыштыр мармелад, шоколад дээш, чүнү ында чок дээр-ил! Хойтпактың сарыг-суундан каш чүзүн хандыны база кылып ап

болур деп чүвени аңаа баргаш билип алдым. Ак сүттен кылган араганы чаңгыс аай деп бодап чораан болгай бис, бо делгелгеден беш аңы чүзүнүг болур деп хөй-ле киж-и билип ап, сонуургаан.

«Мөген-Бүрен» КУБ-тан Маруся Чамзының өл аар-жыдан кылган мармеладын канчап сонуургавас боор!

Аш-чемден аңгыда кидис кылыгларының кайгамчыктыг чараш деп чүвезин, чогаадыкчы ажил деп киж-и дораан-на эскерип каар. Оларның аразында чүнү чок дээр: Тыва биле Россияның аразында быжыг найыралын уран-шевер арга-биле кидистен кылып көргүскени, найыралдың, ынак-шылдың мөңгө шынчызын бадыт-каан эжеш көгө-бугаларның утка-шынары-даа, даарап-көргүскени-даа онзагай болду.

Семинарга өөрөнгөнерге шынзылгаларны тывыскан. Ону тутканнарның арын-шырайында чоргаарал болгаш бүзүрел көстүп турду. Ниитизи-биле, 78 киж-и семинарга кирип, кожа-хөлбээ Моол чуртунда Ценгел тывалары чонувустун байлак арга-дуржулгазын солчуп, чуртувуска көдээ ажил-агий талазы-биле сайзыралдың база бир улуг эргинин арта баскан деп бүзүрелдиг чугаалап болур.

Белекмаа ООРЖАК.

Чингис СААЯНЫҢ тырт-тырган чуруктары.

Чаа-Хөл кожуундан Сайсу Сидоо биле Лидия Монгуштуң кылган ажилдары сонуургалды болдурган.

ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫҢ БАШТЫҢЫНЫҢ – ЧАЗААНЫҢ ДАРГАЗЫНЫҢ ЧАРЛЫКТАРЫ

«Тыва Республиканың минерал-чиг эт баазанын шиңгээдип алыры-биле капсырлаштыр «Кызыл-Курагино» демир-орук тудуу» инновация төлөвилелин күүседир талазы-биле хөй-ниитиниң хайгаарал чөвүлелиниң дугайында

«Тыва Республиканың минерал-чиг эт баазанын шиңгээдип алыры-биле капсырлаштыр «Кызыл-Курагино» демир-орук тудуу» инновация төлөвилелин күүседип турар үеде Тыва Республиканың социал-экономика сайзыралына идиг бээр күрүнө-хуу черлер эштежилгезинге таарымчалыг байдалдарны республиканың девискээринге тургузар сорулга-биле, **доктаадырым болза:**

1. «Тыва Республиканың минерал-чиг эт баазанын шиңгээдип алыры-биле капсырлаштыр «Кызыл-Курагино» демир-орук тудуу» инновация төлөвилелин күүседир талазы-биле хөй-ниитиниң хайгаарал чөвүлелин тургузар.

2. Дараазында чүүлдерни бадылаар:

«Тыва Республиканың минерал-чиг эт

баазанын шиңгээдип алыры-биле капсырлаштыр «Кызыл-Курагино» демир-орук тудуу» инновация төлөвилелин күүседир талазы-биле хөй-ниитиниң хайгаарал чөвүлелиниң составын;

«Тыва Республиканың минерал-чиг эт баазанын шиңгээдип алыры-биле капсырлаштыр «Кызыл-Курагино» демир-орук тудуу» инновация төлөвилелин күүседир талазы-биле хөй-ниитиниң хайгаарал чөвүлелиниң дугайында дүрүмнү.

3. Бо Чарлык аңаа ат салган хүнден күштүг болуп кирер.

Тыва Республиканың Баштыңы – Чазаның Даргазы Ш. КАРА-ООЛ.
Кызыл хоорай

2012 чылдың июль 26
№192

Тыва Республиканың Баштыңының – Чазаның Даргазының 2012 чылдың июль 26-да №192 Чарлыгы-биле бадылаттынган

«Тыва Республиканың минерал-чиг эт баазанын шиңгээдип алыры-биле капсырлаштыр «Кызыл-Курагино» демир-орук тудуу» инновация төлөвилелин күүседир талазы-биле хөй-ниитиниң хайгаарал чөвүлелиниң составы

Ш.В. Кара-оол – Тыва Республиканың Баштыңы – Чазаның Даргазы, даргазы;

Р.С. Байсаров – «Енисейнин үлетпүр компаниязы» ХАН-ның чингине директору, дарганың оралакчызы (дугуржулга езугаар);

С.К. Долгар – дайынның, күш-ажылдын, Чепсектиг Күштериниң болгаш эрге-хоойлу камгалаар органнарның Бүгү-россия чөвүлелиниң Тыва салбырының даргазы (дугуржулга езугаар);

Т. Д. Моламдай – Тыва Республиканың Чазаның Даргазының Канцеляриязының болгаш Чазак Аппарадының экономика сайзырал эргелелиниң начальнигиниң оралакчызы;

А.М. Адыгбай – Бойдус ажылгалының талазы-биле федералдыг албанның Тыва Республика талазы-биле албанының удуртукчузу (дугуржулга езугаар);

А.Т. Бараан – Бойдус курлавырының ажылгалының болгаш камгалаалының талазы-биле федералдыг албанның Тыва Республика талазы-биле албанының удуртукчузу (дугуржулга езугаар);

У.П. Бичелдей – Культура салгалының объектилериниң камгалаалының талазы-биле албанның удуртукчузу;

Л.О. Бурбучал – «Тыва Республиканың профэвилелдер федерациязы» девискээр каттыжышкынының даргазы (дугуржулга езугаар);

М.В. Иусов – Бии-Хем кожуунуң чагырга даргазы (дугуржулга езугаар);

Ю.В. Кара-оол – Тыва Республиканың Дээди Хуралының (парламентизиниң) депутаты, Төлээлекчилер хуралдары болгаш кады ажылдажылга болгаш тус чер бот-башкарылганы сайзырадыр талазы-биле комитеттин даргазы (дугуржулга езугаар);

В.Д. Кара-Сал – Тыва Республиканың бойдус курлавырлары болгаш экология сайыды;

С.Т. Кызыл-оол – Тыва Республиканың чер болгаш өңчү-хөреңги харылзааларының сайыды;

А.Н. Куксин – экологияның «АРТ» хөй-ниити организациязының даргазы – Бойдус ажылгалының талазы-биле федералдыг албанның Тыва Республика талазы-биле албанының удуртукчузу (дугуржулга езугаар);

Р.Б. Күжүгет – «Россияның Херээженнер эвилели» хөй-ниити организациязының Тыва регион салбырының даргазы, Кызыл хоорайның Төлээлекчилер хуралының даргазының оралакчызы, Тыва Республика талазы-биле ИХЯ-ның хөй-ниити чөвүлелиниң даргазы (дугуржулга езугаар);

С.Б. Мельниченко – тудуг талазы-биле «ЕПК» ХАН-ның чингине директорунуң оралакчызы (дугуржулга езугаар);

Х.Д. Монгуш – Тыва Республиканың Хөй-ниити палатазының даргазы (дугуржулга езугаар);

С.Ч. Ондар – Тыва Республиканың Дээди Хуралының (парламентизиниң) депутаты, энергетиканы болгаш тудугну сайзырадыр талазы-биле комитеттин даргазы (дугуржулга езугаар);

Ю.Н. Сенников – ортумак профессионал өөредилгениң «Кызылдың транспорт техникуму» өөредилге албан чериниң директору;

В.Т. Ховалыг – Кызыл хоорайның мэри (дугуржулга езугаар);

Е.Д. Шабалинск – черниң казымал байлактарын ажылгаар талазы-биле Тыва Республикада эргелелдин начальниги (дугуржулга езугаар).

2011 чылдың декабрь 30-де Тыва Республиканың Чазаның Даргазының №233 Чарлыгына өскерилгелер киририниң дугайында

2003 чылдың январь 4-те Тыва Республиканың «Тыва Республиканың Баштыңының»

Чазаның Даргазының эрге-байдалының дугайында» №97 ДХ-1 Конституция хоой-

лузунуң 7 чүүлүнүн 4 кезээнге дүүштүр доктаадырым болза:

1. 2011 чылдың декабрь 30-де Тыва Республиканың Чазаның Даргазының «Тыва Республиканың Аңнаашкын болгаш балыктаашкын талазы-биле күрүнө комитетиниң дириг амытаннар объектилерин, а ол ышкаш сугнуң биологтуг курлавырларын камгалаар болгаш ажылгаар талазы-биле күрүнө ачы-дузазын чедирериниң административтиг регламентиниң бадылаарының дугайында» №223 Чарлыгына дараазында өскерилгелерни кириер:

1) Тыва Республиканың Аңнаашкын болгаш балыктаашкын талазы-биле күрүнө комитетиниң аңныыр ажыл-агый дуржулганын чарган юридиктиг черлерге болгаш хуу сайгарлыкчыларга аңныыр курлавырларын тыварына чөлшээрел майыктарын тыпсырының талазы-биле күрүнө ачы-дузазының административтиг регламентизинге:

а) 36 пунктунун бирги абзазын дараазында эдилге-биле бижиир:

«Күрүнө ачы-дузазын чедиреринге эргежок чугула документиер чок деп факт илереттинген, кириген документиер бо Административтиг регламентиниң 19,20 пункттарында айыттыган негелделерге дүүшпес болза, документиерни хүлээп алырында ойталаанының дугайында билдиришкын ээзинге харысалгалыг кижидынадыр, илереттинген четпестериниң утказын билдиришкын ээзинге тайылбырлаар, илереттинген четпестериниң даңзызын 2 хуу кылдыр долдуурар. Документиер хүлээп алырында чылдаган кылдыр илереттинген четпестериниң даңзызының бирги хууун кириген документиери-биле каттай күрүнө ачы-дузазының алыкчызынга бээр, ийигизи албан-дужаалдыг кижиге артар.»;

б) 58 пунктта «кириген үезинден» деп сөстөрнү «Бүрүткээз хүнден» деп сөстөр-биле солуур;

в) 60 пунктуну дараазында эдилге-биле бижиир:

«60. Онза чугула таварылгаларда, а ол ышкаш негелдени 2006 чылдың май 2-де «Россия Федерациязының хамаатыларының билдиришкыннерни сайгарырының чурумунун дугайында» №59-ФХ Федералдыг хоойлунун 10 чүүлүнүн 2 кезээнде көрдүнгенин езугаар кириген болза, билдиришкынни сайгарып көөрүнүн хуусаазын Күркомитеттин удуртукчузу 30 хонуктан хөй эвес хуусааже узадыр эргелиг, ону сайгарырының хуусаазын узатканының дугайында билдиришкын ээзинге дыңнадыр.»;

2) Тыва Республиканың Аңнаашкын болгаш балыктаашкын талазы-биле күрүнө комитетиниң Тыва Республиканың девискээринде хостуг аңнаар черлерде аң курлавырларын, федералдыг уjur-дузалыг онза камгалаалдыг бойдус девискээрлеринде турар аңныыр курлавырларын, а ол ышкаш Россия Федерациязының Кызыл дептеринге киригеннерден аңгыда, тыварына чөлшээрел бээриниң талазы-биле Административтиг регламентизинде:

а) 36 пунктунун бирги абзазын дараазында эдилге-биле бижиир:

«Күрүнө ачы-дузазын чедиреринге

эргежок чугула документиер чок деп илереттинген, кириген документиер Административтиг регламентиниң 20,21 пункттарында айыттыган негелд дүүшпес болза, документиерни хүлээп алырында ойталаанының дугайында иришкын ээзинге харысалгалыг кижинадыр, илереттинген четпестериниң у билдиришкын ээзинге тайылбыр илереттинген четпестериниң даңзызын кылдыр долдуурар. Документиер алырында чылдаган кылдыр илерет четпестериниң даңзызының бирги кириген документиери-биле каттай ачы-дузазының алыкчызынга бээр, и албан-дужаалдыг кижиге артар.»;

б) 65 пунктта «кириген үезинден» сөстөрнү «ол хүнден» деп сөстөр-биле солуур;

в) 68 пунктуну дараазында эдилге-биле бижиир:

«68. Онза чугула таварылгаларда ышкаш негелдени 2006 чылдың май «Россия Федерациязының хамаатылар билдиришкыннерни сайгарырының мунун дугайында» №59-ФХ Федералдыг хоойлунун 10 чүүлүнүн 2 кезээнде дүнгенин езугаар кириген болза, билдиришкынни сайгарып көөрүнүн хуусаазын Күркомитеттин удуртукчузу 30 хонуктан хөй эвес хуусааже узадыр эргелиг, ону сайгарырының хуусаазын узатканының дугайында билдиришкын ээзинге дыңнадыр.»;

3) Тыва Республиканың Аңнаашкын болгаш балыктаашкын талазы-биле күрүнө комитетиниң арыг суглуг суг объектилериниң билдиришкыннерни сайгарырының чурумунун дугайында» №59-ФХ Федералдыг хоойлунун 10 чүүлүнүн 2 кезээнде дүнгенин езугаар кириген болза, билдиришкынни сайгарып көөрүнүн хуусаазын Күркомитеттин удуртукчузу 30 хонуктан хөй эвес хуусааже узадыр эргелиг, ону сайгарырының хуусаазын узатканының дугайында билдиришкын ээзинге дыңнадыр.»;

а) 69 пунктта «кириген үезинден» сөстөрнү «бүрүткээз хүнден» деп сө-биле солуур;

б) 71 пунктуну дараазында эдилге-биле бижиир:

«71. Онза чугула таварылгаларда, ышкаш негелдени 2006 чылдың май «Россия Федерациязының хамаатылар билдиришкыннерни сайгарырының мунун дугайында» №59-ФХ Федералдыг хоойлунун 10 чүүлүнүн 2 кезээнде дүнгенин езугаар кириген болза, билдиришкынни сайгарып көөрүнүн хуусаазын Күркомитеттин удуртукчузу 30 хонуктан хөй эвес хуусааже узадыр эргелиг, ону сайгарырының хуусаазын узатканының дугайында билдиришкын ээзинге дыңнадыр.»;

2. Бо Чарлыкты «Тувинская правда» болгаш «Шын» солуннарга парлаар.

3. Бо Чарлык ону албан-езуу-чуу парлаан хүнден күштүг болуп кирер.

Тыва Республиканың Баштыңы – Чазаның Даргазы Ш.КАРА-ООЛ
Кызыл хоорай
2012 чылдың июль 26
№191

ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫҢ ЧАЗААНЫҢ ДОКТААЛДАРЫ

Тыва Республиканың Чазаның 2012 чылдың февраль 6-да № 47 доктаалы-биле бадылаан Тыва Республиканың Чазаның Херектер эргелелиниң дугайында дүрүмнүн 10 пунктузунга өскерилге киририниң дугайында
2012 чылдың апрель 19 № 187 Кызыл хоорай

Тыва Республиканың Чазаның доктаадыры болза:

1. Тыва Республиканың Чазаның 2012 чылдың февраль 6-да № 47 доктаалы-биле бадылаан Тыва Республиканың Чазаның Херектер эргелелиниң дугайында дүрүмнүн 10 пунктузунун 2 абзазынга «Тыва Республиканың Чазаның Даргазы» деп сөстөрнү «Тыва Республиканың Чазаа» деп

сөстөр-биле солуп, өскерилгени кириер.

2. Бо доктаал аңаа ат салганы хүнден күштүг болуп кирер.

3. Бо доктаалды «Тувинская правда» болгаш «Шын» солуннарга парлаар.

Тыва Республиканың Чазаның Даргазының оралакчызының хүлээлгезин күүседип турар А.МОНГАЛ.

Тыва Республиканың онза байдалдарны чайладырының болгаш сагындыраарының талазы-биле девискээр системазының күштерин болгаш эргелел органнарын хүн бүрүнүн ажал-чорудулгазының хевиринче шилчидериниң дугайында

2012 чылдың апрель 24 №189 Кызыл хоорай

Тыва Республиканың девискээринде сейсмологтуг хөдөөлишкынниң чавызааны база онза байдалдарны тургустунуп болур айылының чогу-биле Тыва Республиканың Чазаның доктаадыры болза:

1. Тыва Республиканың онза байдалдарны чайладырының болгаш сагындыраарының талазы-биле девискээр системазының күштерин болгаш эргелел органнарын хүн бүрүнүн ажал-чорудулгазының хевиринче шилчидер.

2. Каа-Хем, Кызыл, Бии-Хем, Тожу болгаш Улуг-Хем кожууннарының администрация удуртукчуларына «Муниципалдыг хевириниң онза байдалдары» чурумну ведомствога хамааржыр девискээрлерге уштуруп болгаш Тыва Республиканың онза байдалдарны чайладырының болгаш сагындыраарының талазы-биле девискээр системазының кожууннар адырларының күштерин болгаш эргелел органнарының бедик белеткелин кириерин сүмелээр.

3. Тыва Республиканың Чазаның 2012 чылдың март 22-де «Тыва Республиканың девискээринде регионалдыг хевириниң онза байдалдарының чурумун өскертири» №129 доктаалына дараазында өскерилгелерни кириер:

1) 2, 3 пункттарны күжүн чидирген деп санаар;

2) 4 пунктта «бирги» деп сөстү үндүрер, «март 23-ке чедир» деп сөстөрнү

Тыва Республиканың Көдээ ажал-агый болгаш аш-чем яамызының коллегиязының составын бадылаарының дугайында
2012 чылдың май 31 № 285 Кызыл хоорай

2003 чылдың декабрь 31-де «Тыва Республиканың Чазаның дугайында» № 95 ДХ-1 Конституция хоойлузунун 12 чүүлүнүн чеди кезээнге дүүштүр Тыва Республиканың Чазаның доктаадыры болза:

1. Тыва Республиканың Көдээ ажал-агый болгаш аш-чем яамызының кирип турар коллегиязының составын бадылаар.

2. Тыва Республиканың Чазаның 2011 чылдың декабрь 16-да «Тыва Республи-

«апрель 25-ке чедир» деп сөстөр-биле солуур;

3) 11 пунктта «бирги» деп сө-үндүрер.

4. Бо доктаалды «Тувинская правда» болгаш «Шын» солуннарына парлаар.

Тыва Республиканың Чазаның Даргазының бирги оралакчызын хүлээлгезин күүседип турар М. КОЗЛОВ.

Тыва Республиканың Чазаның доктаалы-биле бадылаан Тыва Республиканың Чазаның Херектер эргелелиниң дугайында дүрүмнүн 10 пунктузунга өскерилге киририниң дугайында
2012 чылдың апрель 19 № 187 Кызыл хоорай

Тыва Республиканың Чазаның доктаалы-биле бадылаан Тыва Республиканың Чазаның Херектер эргелелиниң дугайында дүрүмнүн 10 пунктузунун 2 абзазынга «Тыва Республиканың Чазаның Даргазы» деп сөстөрнү «Тыва Республиканың Чазаа» деп

сөстөр-биле солуп, өскерилгени кириер.

2. Бо доктаал аңаа ат салганы хүнден күштүг болуп кирер.

3. Бо доктаалды «Тувинская правда» болгаш «Шын» солуннарга парлаар.

Тыва Республиканың Чазаның Даргазының бирги оралакчысы М.КОЗЛОВ.

Тыва Республиканың Көдээ ажал-агый болгаш аш-чем яамызының коллегиязының составын бадылаарының дугайында
2012 чылдың май 31 № 285 Кызыл хоорай

2003 чылдың декабрь 31-де «Тыва Республиканың Чазаның дугайында» № 95 ДХ-1 Конституция хоойлузунун 12 чүүлүнүн чеди кезээнге дүүштүр Тыва Республиканың Чазаның доктаадыры болза:

1. Тыва Республиканың Көдээ ажал-агый болгаш аш-чем яамызының кирип турар коллегиязының составын бадылаар.

ажыл-агый болгаш аш-чем сайыдының оралакчызы, дарганың оралакчызы;
М.Ч. Сат—Тыва Республиканың көдээ ажыл-агый болгаш аш-чем сайыдының дузалакчызы, секретары;
Л.С.-К. Анай-оол—Тыва Республиканың көдээ ажыл-агый болгаш аш-чем сайыдының оралакчызы;
С.Д. Куулар—Улуг-Хем кожуунуң көдээ ажыл-агый эргелелиниң начальниги (чөпшээржилге-биле);
Б.Н. Монгуш—Чөөн-Хемчик кожуун чагыргазының даргазы (чөпшээржилге-биле);
А.Т. Оюн—Федералдыг ветеринария болгаш фитосанитария албанының талазы-

биле Тыва Республика талазы-биле эргелелиниң удуртукчузу (чөпшээржилге-биле);
С.М. Оюн—Тыва Республиканың көдээ ажыл-агый болгаш аш-чем сайыдының оралакчызы;
А.М. Саая—Тыва Республиканың Ветеринария хайгааралының талазы-биле албаның удуртукчузу;
А.В. Шелехов—Каа-Хем кожуун чагыргазының даргазы (чөпшээржилге-биле);
А.Д. Эрдыниева—Тыва Республиканың Черлер мелиорациязының болгаш көдээ ажыл-агыйның суг хандыргазының эргелели ФГУ-нуң директоруңуң хүлээлгезин күүседип турар.

Тыва Республиканың күрүне өнчү-хөреңгизиниң учедунуң болгаш даңзынын тургузарының дугайында дүрүмгө өскерилгелер киририниң дугайында 2012 чылдың май 17 №243 Кызыл хоорай

Тыва Республиканың Чазаның доктаадыры болза:

1. 2007 чылдың июнь 28-те Тыва Республиканың Чазаның №12 доктаалы-биле бадылаттыг Тыва Республиканың күрүне өнчү-хөреңгизиниң учедунуң болгаш даңзынын тургузарының дугайында дүрүмгө дараазында өскерилгелерни кирир:

1) 16 пункту дараазында эдилге-биле бижири:

«16. Учетка алдыг объектилер дугайында медээни Тыва Республиканың болгаш Россия Федерациязының күрүне органнарының, оларның төлээлкен органнарының болгаш Күрүне бүртүкелиниң, кадастрның болгаш картографияның Федералдыг

албанының Тыва Республика талазы-биле эргелелиниң Тыва Республиканың Чер болгаш өнчү-хөреңги харылзааларының яамызының чогуур негелде-биле долдурган негелдезин езугаар чорудар.»;

2) «18. Учетка алдыг объектилерниң дугайында медээни негелдениң кирген хүнүнден 10 хонук хуусаа дургузунда саазына, даңзыдан уштан бижилге хевирлиг

кылдыр боттандыраар, ооң хевир-майыын Тыва Республиканың Чер болгаш өнчү-хөреңги харылзааларының яамызы ажилдап кылыр болгаш бадылаар.»

2. Бо доктаалды «Тувинская правда» болгаш «Шын» солуннарга парлаар.

Тыва Республиканың Баштыңы—
Чазаның Даргазы Ш. КАРА-ООЛ.

Тыва Республиканың хөй талагы электроннуң картазынга регионнуң электроннуң капсырылганы тодарадырының дугайында 2012 чылдың июнь 8 №306 Кызыл хоорай

2010 чылдың июль 27-де «Күрүне болгаш муниципалдыг ачы-дузаны чедирерин органиастаарының дугайында» №210 ФХ Федералдыг хоойлунуң 23 чүүлүнүн 8 пунктузунга дүүштүр Тыва Республиканың Чазаның доктаадыры болза:

1. Хөй талагы электроннуң картаның күрүне ачы-дузаны авторжуктан арга-биле алырын хандырып турар регион салбырын: «Хөй талагы электроннуң картаның Тыва Республикада медицина капсырылганы (эмчиңиң хүлээп алышының бижидери)» деп тодарадыр.

2. Тыва Республиканың Чазаның

Даргазының Канцеляриязының болгаш Чазак Аппаратының информатизация болгаш электроннуң чазакты тургузар талазы-биле эргелели хөй талагы электроннуң картаның регион болгаш муниципалдыг электроннуң капсырылгаларын тургузарының, кожарының болгаш ажилдадырының чурумун ажилдап кылыр болгаш чугаалажыр кылдыр Тыва Республиканың Чазанче кирир.

3. Бо доктаалды «Тувинская правда» болгаш «Шын» солуннарга парлаар.

Тыва Республиканың Баштыңы—
Чазаның Даргазы Ш. КАРА-ООЛ.

ТЫВА РЕСПУБЛИКАНЫҢ СОҢГУЛДА КОМИССИЯЗЫНЫҢ ДОКТААЛДАРЫ

Кызыл кожуунуң девискээр соңгулда комиссиязының составына немелделерниң дугайында

2012 чылдың июнь 8-те №38/220-6 Кызыл хоорай

2011 чылдың апрель 12-де Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының «Кызыл кожуунуң девискээр соңгулда комиссиязын етчелеп тургузарының дугайында» №159/718-5 доктаалы-биле тургустунган Кызыл кожуунуң девискээр соңгулда комиссиязының составына кандидатура талазы-биле саналды чугаалажып көргөш, «Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелериниң болгаш референдумга киржир эргезиниң кол-кол магадылалдарының дугайында» Федералдыг хоойлунуң 29 чүүлүнүн 11 пунктузунга дүүштүр Тыва Рес-

публиканың Соңгулда комиссиязының доктаадыры болза:

1. 1964 чылда төрүттүнген, дээди эртемниг, «Кызыл кожуунуң медээлери» солунуң специализи, «Чангыс демниг Россия» политиктиг партияның Тывада регионалдыг салбырындан депштитирген Урана Хеймер-ооловна Сатты Кызыл кожуунуң девискээр соңгулда комиссиязының составына томуйлаар.

2. Бо доктаалды республиканың «Шын» болгаш «Тувинская правда» солуннарына парлаар.

Бай-Тайга кожуунуң девискээр соңгулда комиссиязының кежигүнү хүлээлгезинден хостаарының дугайында

2012 чылдың июнь 28-те №39/221-6 Кызыл хоорай

Бай-Тайга кожуунуң девискээр соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг кежигүнү, «Чангыс демниг Россия» Бүгү-Россияныг политиктиг партиязының Тывада регионалдыг салбырындан депштитирген Артыш Дондупович Хертектиң билди-ишкинин чугаалажып көргөш, «Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелериниң болгаш референдумга киржир эргезиниң кол-кол магадылалдарының дугайында» Федералдыг хоойлунуң 29 чүүлүнүн 6 пунктузунга дүүштүр Тыва Рес-

публиканың Соңгулда комиссиязының доктаадыры болза:

1. 1983 чылда төрүттүнген Артыш Дондупович Хертекти Бай-Тайга кожуунуң девискээр соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг кежигүнү хүлээлгезинден хостаар.

2. Бо доктаалды республиканың «Шын» болгаш «Тувинская правда» солуннарына парлаар.

Барыын-Хемчик кожуунуң девискээр соңгулда комиссиязының кежигүнү хүлээлгезинден хостаарының дугайында

2012 чылдың июнь 28-те №39/222-6 Кызыл хоорай

Барыын-Хемчик кожуунуң девискээр соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг кежигүнү, ажилдап турар черинден депштитирген Ирина Хулеевна Иргиттиң билди-ишкинин чугаалажып көргөш, «Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелериниң болгаш референдумга киржир эргезиниң кол-кол магадылалдарының дугайында» Федералдыг хоойлунуң 29 чүүлүнүн 6 пунктузунга дүүштүр Тыва Рес-

публиканың Соңгулда комиссиязының доктаадыры болза:

1. 1967 чылда төрүттүнген Ирина Хулеевна Иргитти Барыын-Хемчик кожуунуң девискээр соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг кежигүнү хүлээлгезинден хостаар.

2. Бо доктаалды республиканың «Шын» болгаш «Тувинская правда» солуннарына парлаар.

Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының даргазының оралакчызы О.Х. ФОРТУНА.

Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының секретарының хүлээлгезин күүседип турар Ю.КАРАЖИКПАЙ.

ДЫҢНАДЫГ

Бай-Тайга, Барыын-Хемчик кожууннарының девискээр соңгулда комиссияларының кежигүннериниң бүрүн эргелериниң хуусаа бетинде доозулганы-биле Россия Федерацияның Күрүне Думазына, Тыва Республиканың Дээди Хуралына (парламентизинге), хөй-иити каттыжышкынына, Бай-Тайга, Барыын-Хемчик кожууннарының Төлээлекчилер Ралдарына депутаттар мандаттарын хуваарына кирген, кандидаттар даңзызын шийткен политиктиг партияларга соңгукчуларның ажилдап, албан-хаап, өөренип, чурттап чар чериниң аайы-биле Бай-Тайга кожуунуң (бадылаар эргелиг ийи кежигүнү) Барыын-Хемчик кожуунуң (бадылаар эргелиг бир кежигүнү) девискээр соңгулда комиссиязының ставының кезин четчелеп тургузарының талазы-биле саналдарны хүлээп ап эгелээниниң тайын Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы дыңнадып тур.

Бай-Тайга, Барыын-Хемчик кожууннарының девискээр соңгулда комиссияларының ставына саналдарны бо дыңнадыгны парлаан хүнден үжен хонук дургузунда дараа-нда адреске кирип болур: 667000, Тыва Республика, Кызыл хоорай, Чүлдүм кудумчузу, 18, Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы (каб. 210, тел.(39422) 2-10-09).

Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы.

Эрзин кожуунуң девискээр соңгулда комиссиязының кежигүнү хүлээлгезинден хостаарының дугайында

2012 чылдың июль 10 №40/223-6 Кызыл хоорай

Эрзин кожуунуң девискээр соңгулда комиссиязының бадылаар эргелиг кежигүнү айна Сергеевна Тарначының билди-ишкинин чугаалажып көргөш, «Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелериниң болгаш референдумга киржир эргезиниң кол-кол магадылалдарының

дугайында» Федералдыг хоойлунуң 29 чүүлүнүн 6 пунктузунга дүүштүр Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының доктаадыры болза:

1. 1966 чылда төрүттүнген Фаина Сергеевна Тарначыны Эрзин кожуунуң девискээр соңгулда комиссиязының бадылаар

эргелиг кежигүнү хүлээлгезинден хостаар.

2. Бо доктаалды республиканың

«Шын» болгаш «Тувинская правда» солуннарына парлаар.

Бай-Тайга кожуунуң девискээр соңгулда комиссиязының составына немелделерниң дугайында

2012 чылдың июль 10 №40/224-6 Кызыл хоорай

2010 чылдың декабрь 27-де Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының «Бай-Тайга кожуунуң девискээр соңгулда комиссиязын четчелеп тургузарының дугайында» №153/663-5 доктаалы-биле тургустунган Бай-Тайга кожуунуң девискээр соңгулда комиссиязының составына кандидатуралар талазы-биле саналдарны чугаалажып көргөш, «Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелериниң болгаш референдумга киржир эргезиниң кол-кол магадылалдарының дугайында» Федералдыг хоойлунуң 29 чүүлүнүн 11 пунктузунга дүүштүр Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының доктаадыры болза:

1. 1961 чылда төрүттүнген, дээди эртемниг, пенсионер, Россияныг либерал де-

мократтыг партиязының Тывада регионалдыг салбырындан депштитирген Лидия Шараевна Борбак-оолду;

1961 чылда төрүттүнген, дээди эртемниг, Тыва Республиканың Чазаның Канцеляриязының болгаш Аппаратының Хамааты ниитилел институттары-биле кады ажилда-жылганы болгаш девискээр хөгжүлдениң эргелелини килдис начальниги, «Чангыс демниг Россия» партиязының Тывада регионалдыг салбырындан депштитирген Мариана Кызыл-ооловна Сүрүнчалты Бай-Тайга кожуунуң девискээр соңгулда комиссиязының составына томуйлаар.

2. Бо доктаалды республиканың «Шын» болгаш «Тувинская правда» солуннарына парлаар.

Бий-Хем кожуунуң девискээр соңгулда комиссиязының составына немелделерниң дугайында

2012 чылдың июль 10 №40/225-6 Кызыл хоорай

2010 чылдың декабрь 27-де Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының «Бий-Хем кожуунуң девискээр соңгулда комиссиязын четчелеп тургузарының дугайында» №153/668-5 доктаалы-биле тургустунган Бий-Тайга кожуунуң девискээр соңгулда комиссиязының составына кандидатуралар талазы-биле саналдарны чугаалажып көргөш, «Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелериниң болгаш референдумга киржир эргезиниң кол-кол магадылалдарының дугайында» Федералдыг хоойлунуң 29 чүүлүнүн 11 пунктузунга дүүштүр Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының доктаадыры болза:

Бий-Хем кожуунуң девискээр соңгулда комиссиязының даргазын томуйлаарының дугайында

2012 чылдың июль 10 №40/226-6 Кызыл хоорай

Бий-Хем кожуунуң хоорай девискээриниң соңгулда комиссиязының даргазына кандидатуралар талазы-биле саналды чугаалажып көргөш, «Россия Федерациязының хамаатыларының соңгулда эргелериниң болгаш референдумга киржир эргезиниң кол-кол магадылалдарының дугайында» Федералдыг хоойлунуң 28 чүүлүнүн 7 пунктузунга дүүштүр Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының доктаадыры болза:

Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының даргазының оралакчызы О. ФОРТУНА.

Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязының секретарының хүлээлгезин күүседип турар Ю.КАРАЖИКПАЙ.

ДЫҢНАДЫГ

Эрзин кожуунуң девискээр соңгулда комиссиязының кежигүнүнүн бүрүн эргезиниң хуусаа бетинде доозулганы-биле Россияныг Күрүне Думазына, Тыва Республиканың Дээди Хуралына (парламентизинге), хөй-иити каттыжышкынына, Эрзин кожуунуң Төлээлекчилер хуралдарына депутаттар мандаттарын хуваарына кирген, кандидаттар даңзызын депштиткен политиктиг партияларга соңгукчуларның ажилдап, албан-хаап, өөренип, чурттап турар чериниң аайы-биле Эрзин кожуунуң (бадылаар эргелиг бир кежигүнү) девискээр соңгулда комиссиязының составының кезин четчелеп тургузарының талазы-биле саналдарны хүлээп ап эгелээниниң дугайын Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы дыңнадып тур.

Эрзин кожуунуң девискээр соңгулда комиссиязының составына саналдарны бо дыңнадыгны парлаан хүнден үжен хонук дургузунда дараазында адреске кирип болур: 667000, Тыва Республика, Кызыл хоорай, Чүлдүм кудумчузу, 18, Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы (каб. 210, тел.(39422) 2-10-09).

Тыва Республиканың Соңгулда комиссиязы.

Баштайгы чурттакчылары

Сукпак суурга эң-не баштай оюннар төрөл-аймаа чурттап эгелзэн. Кидис өглерден 16 өреге турган. Суурнуң бирги үндезин чурттакчызы — Ажыг-Хойтпак Оюн дээр кижии. Оон бир уруу Элегес-Аксынга чурттап чораан. Ажыг-Хойтпак өөнүң ишти-биле Ээрбектин хөмүр-даш уургайы ажытты-нары билек, аңаа ажылдап турганын улуг назылыглар чугаалажыр. Ол ышкаш чурттакчылар Кашлык-оол Оюн деп кижиниң думалары От-оол, Ажылчынмай Кызылдың «Довурзак» дааранылга ательезинге ажылдап чораан. Бир думазы Тырыңмаа Кызылдың мал согар черинге ажылдап турган.

ТАР үезиниң алдар-аттыг мөгези Кумаяк Оюннуң ада-иези Тактал-Кечил, иези Чалай аажок экииргек, чонунга хүндүткелдиг улус. Сукпак суурнуң баштайгы чурттакчыларына Дөңгүрек Оюн, Салзымааларның база Ензак Оюннарның өг-бүлөзи хамааржыр. Суурнуң үндезин чурттакчылары аажок хөй, оларны маңаа шуптузун санаары болдунмас дээрзин номчукчу билип-ле тур боор. Сукпактың амгы чурттакчылары оларның салгалдары-дыр.

Удуртукчулары

Ол үеде Сукпакка мал тудар бааза турган болгаш бүгү мал-маганны холушкак кылдыр азырап турганы онзагай. Мал-маган баазанын Антон Семенович Соломатов деп дарга удуртуп-баштап турган, а контораның боду Кызыл хоорайның Горная кудумчузунга турган. Соломатов дарганың соонда Семен Гродопоев баазаны удурту берген.

1962 чылда «Сукпак» совхозту тургузары-биле оон оран-савазын болгаш суурнуң баштайгы бажыңнарын туткан. 1963 чылда Ада-чурттуң Улуг дайынының киржикчизи, көдээ ажил-агыйның байдалын эки билер Григорий Степанович Юртаев «Сукпак» совхозту удурту берген. Оон эгелзеш-ле совхоз сайзырап, оон социал-экономикагын шыдал-быразы быжыгып эгелзэн. Совхозка көдээ ажил-агыйның специалистери кол черни ээлеп турган. Оларга Владимир Лукашевич — кол бухгалтер, Николай Дрожин — зоотехник, Анатолий Зубов — агроном, Павел Котосов, Разумов — мал эмчилери, Наталья Стылык, Екатерина Иванова, Оттук-оол Куулар — баштайгы прораб дээш, оон-даа өскелер хамааржыр.

Совхозка ниитизи-биле 3000 ажыг шары, 160 ажыг янзы-бүрү марканы техниказы турган. 80 ажыг автомашина көдээ ажил-агыйны бүрүнү-биле хандырып турган.

Чаа-чаа чуртталга бажыңнары, кол-кол социал объектилер тутунгулаан, суур иштинин оруктарын асфальтылап, кудумчу санай кудуктарны казып, ажил-амыдырал көскүзү-биле хөгжзэн. Ынчан улус ажил-агыйның хереглелинин аайы-биле дараазында чурттакчылар немешкен. Оларга Иван Сарыглар, Надежда Савченко, Софья Луканова, Григорий Трубинский, Яков Иванов, Ульяна Устинова, Бин-оол Хомушку, Калдар-оол

Хомушку, Егор Печенкин, Маңнай Салчак, Александра Доспан дээш, өскелер-даа немешкен.

1972 чылда үениң хөгжүлдениниң аайы-биле Тыва АССР-ниң Сайыттар Чөвүлелиниң Чарлы-биле Сукпак көдээ Соведин тургузар дугайында чоннуң дилзэн бадылап, амыдыралга боттандырган. Чылдар шуужуп эртип, Сукпак көдээ Совединиң даргаларына Белек-оол Чимбуевич Ондар, Дандар-оол Көк, Шаңгыр-оол Ондар, Дүктүг-оол Монгуш, 1993 чылдан эгелеп суму чагыргазының даргаларына Михаил Чадалаевич, Анатолий Куулар, амгы үеде суму чагырыкчызында Алефтина Хеймер-ооловна Монгуш ажылдап чоруур.

Өөредилге, уран чүүл болгаш спорт

Суурнуң шапкын хөгжүлдениниң аайы база суурдан Кызыл хоорай чоок болуруга ындыг ийик бе, Тываның аңгы-аңгы булуңнарындан өг-бүлелер хөйү-биле көжүп

өөредип турар.

Суурда чаштарның өргээзи «Петушок», «Колосок» ясли-садтары — ада-иелерниң чоргааралы, идегели. Сукпактың амгы үениң салгалына хамаарыштыр алырга, мөзү-шынар талазы-биле эстетиктиг кижизидилге кол черни ээлеп турар. Уран чүүл школазы 1973 чылда Көк-Тей уран чүүл школазының филиалы кылдыр ажыттылган. Аңаа эге дээрзинде ийи салбыр турган: фортепиано база улустуң хөгжүм херекселдериниң салбырлары. Ук школаның баштайгы директору Любовь Кончук, оон соонда Галина Кенденбил, Виктор Чигжит, Алена Баазан, а 1997 чылдан бо хүннерге чедир Орлан Сотпа ажылдап чоруур. Амгы үеде Сукпактың уран чүүл школазында 130 өөреникчи 11 салбырларда өөренип турар. 13 башкы боттарының билиг-мергежилин аныяк салгалга дамчыдып, келир үениң культура ажылдакчылары белеткеп турар.

1976 чылда культура бажыңы

ваа, Людмила Куулар хамааржыр.

Уран чүүлдүн болгаш хөй-ниитичи идепкейжилерге чурттакчы чон чоргаарланып чоруур. Олар кымнарлы? — Анай-оол, Виктор Мартый-оол алышкылар, Михаил Мандаржап, хоочун Араптан Борбак-оол дээш, өскелерни-даа адап болур.

Эки турачыларның ады-биле адаан

Суурнуң баштайгы кудумчуларының бирээзи Центральная кудумчузун эки турачы Бүрүле Ховалыгының ады-биле эде адап, мөңгөжиткен. Совет Эвилелиниң Маадыры, капитан Кечил-оолдун ады чырыткылыг тураскаал болуп, суурнуң база бир кол кудумчузун адаан. Сукпак суурнуң хүндүлүг хамаатызы, совхозту хөй чылдарда удуртуп келген Григорий Юртаевтин ады кудумчуда мөңгөзиле адаттылган.

Тылдың болгаш көрей дайынының киржикчизи Шынарап Чал-

Эки турачыларның ады-биле адаан

ажылгалга кириген. Культура төвүнүң баштайгы директорунга Гергенов (үндезин чурттакчыларның чугаазы-биле алырга), уран чүүл удуртукчузунга Михаил Мандаржап ажылдап эгелзэн. Культура оран-савазының бир өрээлинге холушкак фондулуг 3.800 экземпляр номнуг библиотеканы ажыткан. 1990 чылда 300 экземпляр номнуг библиотеканы база немей тургускан. Амгы үеде оон эргелекчизи — Ирина Андреевна Светлакова.

Суурнуң спорт ажылын сайзырадып чоруур, кезээде омак-сергек спортчуларны маңаа кирибес арга чок. Оларга Дадар Саая, Николай Бяков, Дадар Хомушку, Василий Лыскин, Шеңне Хертек, Валентина Оюн, Долаана Сааяны болгаш Тываның база бир чоргааралы, хостуг хүрешке делегей болгаш Европа чемпиону, Петербург хоорайда Лезгафта университединиң үшкү курсчузу Кристина Сатты адап болур.

Кристина Саттың баштайгы тренери, хөй-хөй спортчуларның дадыныкчызы, Россия Федерациязының болгаш Тыва Республиканың күш-культура болгаш спорттун тергини Николай Ламасуевич Монгуш.

Суурнуң ажил-амыдыралы, бурунгаар хөгжүлдези дээш хөй-ниитиниң бүзүрелин чаалап ап, чоннуң мурнундан сонгуткан төлээлекчилер депутаттарына Лидия Сарыглар, Жанна Куулар, Светлана Да-

бааның чырык адын чурттакчылар сактып чоруурлар. Суурнуң ажил-амыдыралына, социал-экономикагын байдалының хөгжүлденинге үлүүн кирип, ажил-ижин бараалгадып чоруур фронтучуларның кол черни ээлеп чорууру чоргааранчыг. Оларга Степан Бедерин, Григорий Кучун, Алексей Спиридонов, Николай Астахов, Яков Иванов, Бүрүле Ховалыг, Георгий Сарпулов, Георгий Трубинский хамааржыр.

Адаларның төлөптүг оруун салгаан Афган дайынының киржикчилерин база утпас ужурлуг бис. Оларга Николай Елизарьев, Андрей Стрельцов, Өнер-оол Хомушку, Чечен республиканың дайын хөдөлишкиннериниң киржикчизи Владилен Ооржак хамааржыр.

Светлана Бавуевна Сарыглар — библиотека ажылында 28 чылдың дургузунда ажылдап чоруур культураның хоочуну. Светлана Бавуевна суурнуң библиотеказына ажылдап келгеш, суурнуң төөгүзү, баштайгы чурттакчылары, бирги бажыңнар, күш-ажылчы кижилер, эки турачылар, фронтучуларның дугайында төөгүлүг альбомнары үндүрүп турары — балалбас ис.

Суурнуң 50 чылынга тураскааткан барымдаалыг чүүлдерни студентилерниң, өөреникчилерниң, аныяк-өскенниң билип алыры-биле чырыкче үндүрүп турарыыс бо.

Николай ТАНЗЫН, культура ажылының хоочуну.

Амыдыралдан

АЪДЫН ДИЛЕП ЧОРААШ

Бир эртен ашак дүүн алзын дээш, хараганнар а салыпкан аъдын тудуп а дааш, аалындан хем бажы леп бадыпкан. Аңаа уткузында аалдың оглу аътт ражып келген.

Кырган менди солушка аъдымны көргөн боор дээ дан:

— Танывас эвес сен, м чан шилги аъдым кайда тур бе, оглум? — деп айтырган.

— Куду хараганнар ар аъдыңар чааскаан турар ч дораан аңаа таваржы бээр дээш, чоруй барган.

Ашак амырап, айыткан баарга, аъды чок. Ам кайн руй барганы ол ирги деп ол чоок-кавызын дилзэш, т чанып келген.

Дүш сөөлүнде кырган нынга турарга, демги огл ла кудууртан аалынче чан чыткан. Оолду кый деп аъдын тыппаанын чугаалаа.

— Ол аразында канчап б дээр сен? — деп, оолдан айтырган.

— Канчап аъдыңны көрбө боор сен, кырган. Ам ча аъдыңны ол-ла хараганн адаанда, чаңгыс терек чаны рарын көрдүм ийин — дээр б.

Ашак ам база оолдун зыңга бүзүрээш, аъдын м чаңгыс терек чанынга чеде б ында оон аъды база чогуң б көргөн. Улаштыр оон адаан чоргу дег одарларның шу көргөш, ында аъды ыла боорга, ол чанып келген.

Кырган көрүп турарга кежээликтей апаарга инек хем бажындан өдөкке эккеп бо келген:

— Ам силерниң аъдыңар ч терек чанындан элзэн куду берген болду, тудуп алың дз ге, дезер чорду — деп чугаа чана берген.

Ашак ону дыңнааш, пат к калган. Чаа-ла аъдын диле черлерни чүве арттырбайн к көрүп чорааш, өггө келгеш ол ны ол. Ол ынчаар оон аъды ашак ийи караа-биле көргөн. дун сөөлгү чугаазындан, оон леп турарын ол эскерип каан.

Элзэн болганда ыт ээрген, ган өгдөн үнүп келирге, хем ба да аалдың оглу оон калчан ш зин чедип алган баглаашта д чыткан. Ол оол аңаа чоокш келгеш, менди солушкаш:

— Силерниң аъдыңарны тан дилеп тур боор дээш, тудуп э дим, кырган-ачай — деп, ол гаалаан.

Ашак амырап:

— Четтирдим, оглум. Ол бас ийикпе, туткаш эккеп бээр. хүнземир хем аксыңче дилеп гаш, тыппайн турдум ышкаж дзэн.

Оол хүлүмзүрээш:

— Силерге чоруп олурт бо кожанарда аалдың оглу а көрүп кааш, менче көрбейн ар чажыргаш, өөнче дүрген к маңнай берди ийин — деп э генин чугаалаан.

Кырган тургаш:

— Адын бодавас, арнын даар оол болган-дыр ол. Кожав та аалдың ол оглу чүгеле мени гелеп тургаш эвес, өске-даа килерни мегелеп тургаш, чоннуң б релин бодундан чидирип ап, «гечи» деп шол атты чондан ал болбас ийикпе, оглум. «Ады ө рүнүң орнунга...» деп, улустун гаазын сактып тур боор сен ч агайы аарак чугаалаан.

Чайырлаш ОНДАР Кызыл хоорай.

Эживис дугайында сөс

Мөңгүн-оол Соңгукчуевич Бора-Тараа 1968 чылда Улуг-Хем кожуунун Арыг-Бажынга хөй ажы-төлдүг өг-бүлөгө төрүттүнгөн. Ооң бичиизинден-не кижизиг мөзү-бүдүжү, топтуг аажы-чаңы ада-иезин болгаш башкыларын өөртүп турган. Шынап-ла, каш чылдар эрткен соонда, 1994 чылдан эгелеп ол күш-ажылчы базамын иштики херектер шугумундан эгелзэн.

А кажан милицияның онза даалгалыг отряды ОМОН тургустуна бээр, аңаа чолаачы болуп ажылдап кирген. Мөңгүн-оол Соңгукчуевич отрядының эң-не аар деңизиг шыырак дээр мөге дайынчызы турганы онзагай. Эш-өөрүрөк, даанган ажылынга харысалгалыг, шийтирлиг болгаш ону хажыт чокка күүседире биле онзаланып ылгалып турар анык ажылдакчыны командагалалери үнелеп көргөш, «Милицияның тергиини» хөрек демдээ, база Россия Федерациязының Президентизинин «Хөй-ниитинин корумурун камгалаар» медалы-биле даңнаан.

Мөңгүн-оол Соңгукчуевич биле эң өөнүн ишти Аяна Хүрөң-оол-Ананьин бичи, чассыг уруу Лизаветаны ачазының чырык чыны «Сактып, аңаа чоргаарланып оурур.

Тываның эрес-дидим оглунун чырык ады, ооң маадырлыг чоруу ады-ажылдап чораан эш-өөрүнүн, төрөл-дөргүлүнүн болгаш төрзүнүнүн чүрөктеринге кезээ мөңгөде артар.

Сергей ТУВАК.

Мөңгүн-оол Бора-Тараа Соңгук Кавказка дайын болушкуннарының эң-не берге, чидиг үелеринде, аңаа 5 удаа кижип, төрзүн черинин мурнунга ыдыктыг хүлээлгезин маадырлыгы-биле күүсеткен. Июнь 22 — ооң амыдыралында кара хүн болган. Грозный хоорайга «Самбажык», «Тыва» «Мөг» деп бижиктерлиг «Урал» шериг автомашиназынга Россияның ОМОН дайынчыларын сөөртүп чорда, билдинмес дайзыннар күштүг кылымал-минаны (фугас) чазылдырганының түннелинде, Тываның иштики херектер шугумунун база бир дидим, шыырак дээрн ажилдакчызы чырык өртем-чейден, эш-өөрүнден, өг-бүлө-зинден болгаш чоок кижилеринден мөңгөзи-биле чарлып чоруткан.

Кайгамчык дайынчы, быжыг тура-соруктуг Мөңгүн-оол Соңгукчуевичинин чок болганының соонда, Россия Федерациязының Президентизинин Чарлыын езугаар «Ада-чурт мурнунга ачы-хавыязы дээр» ийиги чергенин күрүнө орденин ооң авазына тывыскаан.

Улуг-Хем кожуунун Арыг-Бажы суурда кол кудумчуну Мөңгүн-оол Бора-Тарааның ады-биле адаан. Ол-ла кудумчуда оон инваллид кады төрзүн дүңмазы-биле авазы чаңгыс-ла чөлөнгийин, идегелин кажан-на чедип кээр ирги дээрн манагынып чурттап оуларлар.

Абитуриентиге сүмелер

«Кайнаар өөренип кирерил че?» — бо айтырыг школа дооскан аныктарның болгаш оларның ада-иелеринин мурнунда ояр-кыяр-даа аргажок, эң-не берге, чугула айтырыг болуп турар. Шынап-ла, келир үеде канчаар чурттап, каяа ажылдаары кижилерни дүвүредип, шыңгы боданырынче албадап келир.

Ада-иелер-даа болза ажы-төлү эки эртем чедип ап, чуртунун төлөпиг төлдери болурун-на күзеп чоруурлар-ла болгай. Ынчангаш кайнаар өөренип кирерин, кандыг мергежилдиг болурун ыяк шийтирлеп алыры чугула. А ону шийтирлээр база аажок берге. Ынчанмай канчаар, шилип алыр эртемден келир үеде чуртталга хамааржыр деп шупту билер бис. Бир эвес кайнаар-даа дужаап, өөренирин, кым болуксап чоруурун ам-даа билбейн чоруур болзуңа, дараазында чүүлдерни шенеп көрөм:

1. Бодуну шүгдүнүп, боданып көр. Чүнү кылыр болзуңа, сеңээ тааржыр-дыр, а чүү шуут-ла таарышпазыл. Кандыг ажылды үр үе иштинде, хөңүн калбайн кылып шыдаар хевирлиг-дир сен, база кандыг ажылды сонургап, кылып шенексээр-дир сен.

2. Ада-иенниң, сенден улуг эш-өөрүнүн сүмелерин база дыңнап көр. Чүге дизе олар чуртталгада сенден хөйүн көргөн, оларның эгиннеринде боттарының чазыгылары, дуржулгазы хөй. Багай чүүлдү ада-иен, улуг улус сеңээ күзевес. Ынчалза-даа шуут-ла оларның сүмелери езугаар кылып, изин базары база албан эвес.

3. Келир үедеги мергежилден чүнү күзеп турар сен? Чаңгыс хоорайдан үнмейн, шөлзөн, алыр акшазы чүгө эргежок чүүлдерге чедер ажыл херек бе? Азы үргүлчү-ле карьера сүрүп, хөй акша ажылдаар сен бе? Шыны-биле харыылап көрөм, сөөлгүзүн шилип алгаш, үргүлчү-ле өөренип, бодуну сайзырадып шыдаар сен бе?

4. Кандыг мергежилге өөренип алырыңы боданып тура, чүгө бо үеде херек мергежилдерни эвес, а үш-дөрт, азы беш чыл болгаш херек апаргы дег мергежилдерни база бода. Бо сайзыраңгай үеде делегейде бүгү-ле чүве аажок дүрген өскерлип турар ышкажыл, ынчангаш бөгүнгү болгаш эртенги хүнден элзэн ырадыр көөр херек. Маңаа хамаарыштыр ажылга тур-

густунар черлериниң специалистери-биле чугаалажып база болур. Ындыг черлерде олуар кижилерниң шуптузу база «беш чыл болгаш кандыг мергежилдер эң-не негетинерил?» деп айтырыгга харыылап шыдаас, чүгө эвээш кезин харыылап, сүмелеп, тайылбырлап болур. Тодаргай харыылап шыдава-даа, оода-ла бо үеде негетинип турар мергежилдерни чугаалап бээр. Оон аңгыда, кайнаар, кандыг мергежилге өөренип кирзе

чогуурул, сөөлү барып ажылга тургустунар дээр улустун аразында ийи муң беш дугаар оочурга туруп албас дизе, бодун солун-сеткүүлдерден, Интернеттен медээлерни номчуп, таныжып көр.

Мергежилди шилип алырда, чүнү-даа мурнунда бодуну шинчилеп, өөренип көр. Сен бодунга «Кандыг кижиги мен?», «Бо делегейде кым мен?», «Чүү дээр чурттап чоруур мен?» дээр чижектиг айтырыгларны үргүлчү эвес-даа болза, айтырып чоруур чадавас сен. Бо айтырыгларга долу эвес харыыларны (долузу-биле кажандаа харыылап шыдаас сен) тыварыңа мындыг бөдүүн арга дузалаар: бодуну кыдыындан, эки таныырың болгаш билер кижиниң (эжиниң, аваның) карактары-биле көрүп көр. Ынчан улус сени канчаар көрүп чоруурун билер алыр сен.

Бодунуң сонургалдарың, кылып шыдаар чүүлдерини билер алгаш, ынчан кээр мергежил эвес, а кандыг-ла-бир өөредилге чери азы факультетти шилип кириптер сен. Сээрн ажыл-чорудууңа кандыг мергежил тааржырын тодарадып ал, чижээлээр: компьютерлер септээр деп бодазыңа, «радио-электроника» деп мергежилдиг болур ужурул. Шийтирн күлээп алырда, мындыг чүүлдерге база онза кичээнгейни угландыр: сээрн кириксеп турар өөредилге чериниң өске өөредилге черлериниң аразында туружу; ада-иенниң, эш-өөрүнүн маңаа хамаарыштыр бодалы, өөредилгениң өртээ, аргыжарының аргазы... Чалгааравай, хөй-ле аргаларның эки-багай талаларын ушта бижигилеп ал. Ол бүгүнүң шуптузун сайгарып, өөренип, ада-иен-биле сүмелеш. Сөөлгү сөс чүгө сенде дээрзин база утпа, чүге дизе сээрн шилип алган мергежилден салым-чолун хамааржыр.

Начын МОНГУШ
белеткээр.

Тыва Республиканың Арга-арыг ажыл-агыйының талазы-биле күрүнө комитети

1. Арга-арыгның аш-чем курлавырларын белеткээринге (пеш тооруун чыырынга) болгаш эм үнүштерни чыырынга ийи шөлү 1061,0 га арга-арыг участогун арендаарының өртээлерин чарар эргени садар талазы-биле «Каа-Хем есничествозу» күрүнениң казна албан чериниң арга-арыгны жылгаарының параметрлеринге дүүштүр №5-ар/12 аукционну эрттирерин дыңнадып тур.

1. Садыглаашкының хевирин: аас-биле садыглаашкын хевирлиг аукцион.

2. Аукционнун организакчызы: Тыва Республиканың арга-арыг ажыл-агыйының талазы-биле күрүнө комитети

Ч	Турар чери		Кварталдың тус-кайлаан шөлдүн №	Шөлү (га) чылда км.	Ажылгалдың чөпшээрзэн хевирин	Аукционга кирген чүүлдүн эге өртээ (чылда аренда төлөвиринин эге хемчээли) рубль-биле	Долааның түнү (рубль-биле)
	Лесничество	Лесничествовнуч участогу					
184-2012-07	Каа-Хем	Бүрөн-Хем	33(1-19)	1061,0	Арга-арыгның аш-чем курлавырларын белеткээр (пеш тооруун чыыр) болгаш эм үнүштерни чыыр	54649,63	54649,63

а-арыг участогунга, ону ажылгаарыңа кызыгаарлааш-тургуспаан.

4. Аукционга киржириниң чагыын хүлээп алыр чери, элээр болгаш доостур хуусаазы: аукционга киржириниң чагыын 2012 чылдың август 27-ден 2012 чылдың сентябрь 1-ге чедир дараазында адреске хүлээп алыр: 667011, Тыва Республика, Кызыл хоорай, Калинин кудумчузу, 1 «б», кабинет 131 — арга-арыг ажыл-агыйының болгаш арга-арыгы тарып олуртурунун килдизи.

5. Аукционнун эрттирер чери болгаш ай-хүнү: 667011, Тыва Республика, Кызыл хоорай, Калинин кудумчузу, 1 «б», кабинет 131 — арга-арыг ажыл-агыйының болгаш арга-арыгы тарып олуртурунун килдизи. 2012 чылдың октябрь 14, 14.00 шакта (тус чериниң шагы-биле)

6. Албан-езуунун сайты: аукцион дугайында документилерни Интернет четкизинде «www.gov.tuva.ru» сайтында кириген.

7. Аукционнун базамы — аукционга саткан чүүлдүн өртээниң (чылда аренда төлөвиринин эге хемчээлиниң) хуузу.

8. Аренда керээзин чарарының хуусаазы: арга-арыг участогун арендаарының керээзин аукцион протоколунга ат салган хүнден он хонуктун дургузунда чарган турар ужурул.

9. Долаа дугайында медээлер болгаш ону төлээринин чүрүмү: аукционга киржириниң биле 2012 чылдың сентябрь 21-ге чедир аукцион единицаның эге өртээниң 100 хуузу хемчээлдиг долаа акшаны аукцион организакчызының дараазында агар санынче төлөвир поручениезин езугаар шилчидери-биле боттандыраар.

Получатель: УФК по Республике Тыва (Госкомлес РТ) л/с 05122009940 ИНН 1701046164; КПП 170101001 р/сч.40302810800002000002 ГРКЦ НБ Рес.Тыва Банка России г.Кызыла БИК 049304001. «Төлөвириниң ады» деп черге №5-ар/12 аукционга киржилге дээр долаа төлөвири деп айтыр.

10. Аукционга киржириниң дугайында долу медээлерни аукционнун организакчызындан 8 (394 22) 6-19-18 деп телефондан билер ал болур сидер, харылзажыр кижиги — Татьяна Михайловна Ананьина.

Культура амыдыралында

«САЯНГА» — ЧАА ЭРГЕ-БАЙДАЛ

Тыва Республиканың Чазза Тываның күрүнө ансамбли «Саянга» бот-тускайлаң юридиктиг эрге-байдалды бээр дугайында шийтирн күлээп алган.

Ансамбль 1969 чылда Тываның күрүнө филармониязының иштинге тургустунгаш, республикада билдингир чогаадыкчы коллективтерниң аразында кирген. Тыва чоннун ыры-хөгжүмүн, танцы-самын чонга көргүзүп чоруур чаңгыс профессионал ансамбль болганда, «Саян» чүгө Азияның төвүнге эвес, а оон де-вискээрден дашкаар безин улуг үнелелди алган. Оон көргүзүглери Россияга болгаш дыка хөй даштыкы чурттарга болуп эрткилзэн фестивалдарның, мөөрейлерниң хөй-хөй шаңналдарына төлөпиг болуп турган.

Тыва Республиканың культура сайыды Вячеслав Донгак Чазак кежигүннеринин мурнунга «Саянга» юридиктиг эрге-байдалды бээриниң чугулазының дугайында чугаалап тура, ол коллективтин ажылын үнелеп көргөни болгаш ам-даа эки шынарлыг чадаже шилчиринге идиг болурун база

демдеглзэн.

Өске регионнарның: Чечняның күрүнениң танцы ансамбли «Вайнах», Бурятияның күрүнениң национал ыры болгаш танцы театры «Байкал», Алтай Республиканың күрүнениң аныктарның ыры болгаш танцы ансамбли «Лорелайның» арга-дуржулгазындан алырга, культура коллективиниң бот-тускайлаң эрге-байдалы артистерниң күш-ажылын болгаш сценаның хоочуннарын деткиринге, репертуарларны чаартырынга, тыва уран чүүлдү бүгү Россияга болгаш делегей чергелиг көргүзүп, ону улам хөгжүдеринге улуг ужурудузаны чедирер.

Сайыттын бодалы-биле алырга, ансамбльди бот-тускайлаң болдураары академиктиг хөгжүмүн, Тываның күрүнө филармониязының хөгжүмүн коллективтериниң сайзыралына таарымчалыг байдалды тургузар.

ТР-ниң албан-езуунун сайтындан.

ХӨЙ-НИИТИ ДЫҢНААШКЫННАР

Кызыл хоорайга чер ажыглалының болгаш тудуглар кылырының дүрүмнериниң төлөвилелиниң талазы-биле бүгү-ниити дыңнаашкыннарның бирги үе-чадазы эгелзэн дээрзин Кызыл хоорайның мэриясының архитектура болгаш хоорай тудуушкун эргелели дыңнадып тур

Дыңнаашкын болур черге бир шак бурунгаар бүрүткеткен хоорай чурттакчызы дыңнаашкыннарга киржир эргелиг. Ол дыңнаашкыннарның киржикчилери сайгарып турар төлөвилелге хамаарыштыр боттарының саналдарын бижимел-биле дыңнаашкыннар комиссиязынче чорудар.

Хөй-ниити дыңнаашкыннарның темаларының дыңнадыг материалдарын архитектура болгаш хоорай тудуушкуну эргелелинге июльдуң 26-да 12.00 шактан 17.00 шакка чедир делгеп көргүзөр. Дыңнаашкыннар июль 20-де, 10.00 шакта «Тыва тудуг» ААН-ниң хуралдаар залында, июль 24-те, 14.00 шакта «Кызыл АТБ» муниципалдыг бүдүрүл-

гере болгаш июль 26-да, 14.00 шакта «Енисей» КБ-ге болур.

Тайылбыр алыр дизе, Кызыл хоорай, Бухтуев кудумчузу, бажың №3, каб.11 деп адрессте Кызыл хоорайның мэриясының архитектура болгаш хоорай тудуушкун эргелелинге келир. Тел. 3-48-74, 2-62-32, arh.kyzyl17@mail.ru www.Mkyzyl.ru.

Кызыл хоорайга чер ажыглалының болгаш тудуглар кылырының дүрүмнериниң төлөвилелиниң талазы-биле дыңнадыг материалдарын хоорайның www.Mkyzyl.ru. деп сайтызында, а ол ышкаш «Кызыл неделя» солунда парлаан.

ХОВУДА ОФИС

Орус география ниитилелиниң организастаны Кызыл хоорайдан 40 километр черде турар «Хааннар шынаазы» делегейниң археологтук лагериниң чурттакчылары соталыг операторларның ачы-дузазын алырда, Интернет ажыглаарда, чээли төлээрде, коммунал ачы-дуза дээш төлевирин төлээрде база акша уштуп алырда кандыг-даа шаптараазынга таварышпас.

«Ажаалга банкызының» чаа мобильдиг бодун боду хандыр-тынар офиси ында ажыттыг. Офис боорда, анаа офис звес, а Россияда кара чаңгыс ховуда турар болгаш хүн батареялары-биле ажылдаар банкоматы ында тургускан.

Россияның Чөөн-Сибирьниң Ажаалда банкызының Кызылда салбырының эргелекчизи Валентина Ооржактың демдеглээни-биле чурттакчылыг черлерден ыракта тургускан бир дугаар мобильдиг офис болуп турар, ол чедишкынниң ажылдаар дээрзинге «Ажаалга банкызы» идегеп турар. Хүн батареялары-биле ажылдаар банкоматты албан-биле электри хандырылганы доктаамал звес черде тургусканы ол.

Чаа офистин ажылынга үнелелди бир дугаарында волонтерлар удуртукчузу Екатерина

Смекалова берген. Хову банкомат-дындан ол бодунуң агар санында акшазын уштуп алыр деп турда, сонуургаан кижилер ону долгандыр үглөп алгаш көрүп турган, канчаар-ла ирги? Минута эрткенде бүгү көрүкчүлери магададып, илиир-биле басып каан дег, чап-чаа саазын акшалар уштунуп кээрге, өрү көдүрүп, хол чайып, хөйге көргүскен.

«Банкомат — дээрге лагерь девискээринден үнмейн телефонче акша суп алырының болгаш Интернет дээш төлевирни төлөп алырының эң эптиг аргазы-дыр. Волонтерлар удуртукчузу кижилер дүнеки үеде чырык бар болуп турары дыка таарымчалыг. Банкомат-биле кады тургузуп каан телевизор бар боорга, аныяктар дыка өөрзөн. Хат-шуургангы чакс кээрге, олар бир-ле дугаарында телевизорун камгалап, чаг-

лактаан» — деп, Екатерина Смекалова чугаалаан.

Санкт-Петербургтан келген студентилер Михаил Левченко, Анна Архипова, Елизавета Персидская, Татьяна Красавина олар база банкомат дээш дыка амыраан. Телефон, Интернет дээш акша төлээрде ыялап-ла хоорай кирер турган болза, ам ындыг звес, хову офиси оларның чанында ышкыжыл.

Июнь айда «Хааннар шынаазы» делегей лагериниң ажыдышкынынга Орус география ниитилелиниң Красноярск крайда деткичилер чөвүлелиниң кежигүнү, Россияның Ажаалга банкызының оралакчы-президентизи — Чөөн-Сибирь банкызының даргазы Алексей Логинов база киришкен. Ол кээп чорда, хүн батареялары-биле ажылдаар мобильдиг офисти хову ортузунга тургузар бодал төрүттүнген.

Археологтарның аайы-биле ажыл Сонгу чүкче чылган тудум, офис база оларның аайы-биле Кызыл-Курагино демир-орук тудуунун унун дугаар көжүп чоруур апаар.

Бистиң корр.

Чагыттырып ап, номчун

«Шынны» — чоннун солуну дээр таварылга звес. Өгбө солунувусту республиканың бүгү чурттакчы чонунуң доктаамал

чагыттырып ап турарын черле чөптүг деп санаар мен. «Шын» солунга амыдыралдың бүгү-ле адырларын, айтырыгларын

чырыдып турар. Ооң а көдээ ажыл-агый, ү өөредилге, ол ышкаш а темаларын ханы үнд кылдыр бижип турары солун. Чазак-чагыргада керлишкыннерни ынак дан-тодаргай номчул алыр-дыр мен. Башкы к ганымда, эртем талазы- дишкыннерни солунда сонуургап номчуур м аныяк-өскенге-даа өөри ажыктыг болур-дур ийи көдээ черлерде чуртта республиканың, Россия амыдыралын «Шын» с номчуп турар болгай. Б солунну шаандан бээр мал чагыттырып ап, оон мал бижикчизи болуп тур ынчангаш бо онза хүндү өгбө «Шын» солунну до чагыдып ап турарынч чонну кыйгырдым.

Алдын-оол ОН хоочун ба

«ШЫН» — ЧОННУН СОЛУНУ

Хүндүлүг чонувус!

«Шын» солунуң чагыдылганы уламчы турар. Чагыдылганар үстү берген болза, он санында 23-түн хүнүнге чедир чагыдып ап бо силер!

Айда чагыдылга өртээ чурттакчы чон 69 рубль 47 көпеек, а пенсионерлерге 61 рубль 57 көп.

КУШ ЧОК ДЕП САНААР

Кызылдың экономика болгаш эрге-хоойлу техникумуну чылда Нелли Афанасьевна НОЯБРЬНЫҢ адынга тывы сериязы СБ 3791839 №-668 ортумак профессионал эрт дипломунуң читкенин барымдаалааш, ону күш чок деп са

«ШЫН» СОЛУННУ ДАМЧЫШТЫР

Бистиң ынак ававыс, уйнуктарының эргим кырган-авазы, күдү хүндүлүг кат-иези, дөргүл-төрелиниң чөлөнгичи, күш-ажылдың х Тыва Республиканың алдарлыг башкызы, РФ-тин Өөредилге яам янызы-бүрү шаңнал-макталдарның эдилекчизи, Барыын-Хемчик ко Эрги-Барлык суурнуң ортумак школазынга 40 ажыг чылдар дур тыва дыл болгаш чогаал башкылап чораан Марина Өртең-Са ХОМУШКУНУ сөөлгү орукче үдежи, бистиң ажыг-шүжүүвүстү үлежи, моральдыг база материалдыг дузаны чедирген сууру чонунга, хөй санныг төрелдеривиске, эш-өөрүнге, кожуунуң (ларынга, өөреникчилеринге, ачаыстың дунмаларына, уругларын өөрүнге, кожоларына, Барыын-Хемчик кожуунуң өөредилге ч удуртулгазынга четтиргенивисти илередип, черге чедир мөгейди Оглу, уруглары, күдээзи, уйну

Тыва Республиканың Баштыңының Администрациязы бол Тыва Республиканың Чазаның Аппарады Информатизация бол электронуг чазакты тургузарының талазы-биле эргелел начальнигиниң оралакчызы Урана Валерьевна Насюрюнге ооң ач Россия Федерациязының алдарлыг эмчизи Валерий Петрович НАСЮРЮННУҢ элекке мөчээни-биле холбаштыр ханы кажыыдалды илередип Ооң дугайында чылыг сактыышкыннар бистиң чүректеривиске к шагда артар.

Коллегала

«ЭНЕРГОСТРОЙ» кызыгаарлаттыг харыысалгалыг ниитилелден КВАРТИРАЛАР

Объектиниң ады	Өрээлдер саны	So	S кухня	Каьттар
Кызыл хоорай, Энергетиктер мкр. бажың 13, 4 каьт тууйбу бажың	2 тип 2	74,78	12,27	1,2,3,4
	3	97,80	11,50	2,3,4

Амгы үеде квартира садып алыры — амгы үениң экономиказының турум звес байдалдарында силерниң акшаңарны камгалап алырының эң эки аргазы-дыр. ОЛ БАЖЫҢДАН КВАРТИРАЛАР САДЫП АЛЫРЫНЫҢ ТАЛАЗЫ-БИЛЕ ДАРААЗЫНДА ТЕЛЕФОННАРЖЕ ДОЛГААР: тел/факс: (39422)4-85-29, 8-923-268-90-73, 8-905-920-41-01. Кызыл хоорай, Колхозная кудумчузу, 2 «а».

КАШ БАЗЫМ ЧЕРДЕ ВЫЖЫГ ГАРАЖТАР БАР.

«Ажаалга банкызы» ААН таварыштыр ипотекага ап болур.

Индекс 667000. Кызыл хоорай, Красноармейская, 100.

ТУРГУЗУКЧУЗУ: Тыва Республиканың Юстиция херектериниң талазы-биле яамызы.

Кол редакторнуң хүлээлгезин күүседип турар В.О.КУУЛАР.

РЕДАКЦИЯНЫҢ ТЕЛЕФОННАРЫ: кол редактор—2-01-35, редакторнуң оралакчызы — 2-19-87, тел: факс (394-22) 2-17-94, бухгалтерия — 2-17-91. e-mail:shyntuva@mail.ru; shyntuva@yandex.ru; КИЛДИСТЕР: ниитилел-политиктиг килдис—2-18-10, культура, өөр-диге — 2-03-88, чагаа — 2-17-09, көдээ ажыл-агый — 2-17-09, очулга — 2-03-87, үлетпүр — 2-40-77.

Солун келбейн барганда, 3-14-94 телефонче долгаар. Неделяда үш катап үнер. Хемчээли парлаан 3 ама.

Тираж 7350. Чагыг 82. Номерни парлагаче дужааганы: график езугаар — 21.00, херек кырында — 18.00.

Расч. счет № 406038104000000000263

Корр.счет № 301018105000000000735

БИК 049304735 ИНН 1701008465 КПП 170101001

ОАО АБ «Народный Банк Республики Тыва» г. Кызыл.

Харылзаа, информация технологиялары болгаш массалыг коммуникация

адырынга хайгаарал талазы-биле федералдыг албанчы Тыва Республ

талазы-биле эргелели «Шын» солуну 2012 чылдың март 12-де эде бүрткэ

Херечилелдин дугаары—ПИ №ТУ17-00050. Индекс 11530, 31730.

«Тываполиграф» ААН-ге парлаан. (Кызыл, Шетинкин болгаш Кравченко,

Солунда парламенттин материалдары авторларының бодалдары редакция

туружу-биле дүүшлейн барып болур. Айыттыг саннары болгаш өске-д

фактылары, дыңнадылары дээш авторлар боттары харыылаар.